

# Economisch-Statistische Berichten



ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEËR

ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

22<sup>E</sup> JAARGANG

WOENSDAG 6 JANUARI 1937

No. 1097

**COMMISSIE VAN REDACTIE:**

*P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en  
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).*

*Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.*

*Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.*

*Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruijgeplaatweg.*

*Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.*

*Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postcheque- en giro-rekening No. 145192.*

*Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.*

**INHOUD.**

Blz.

REDE VAN DEN VOORZITTER VAN DE KAMER VAN KOOPHANDEL EN FABRIEKEN VOOR AMSTERDAM.....	2
Rede van den Voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam .....	4
Verslag Verzekeringskamer over 1935 door Prof. Dr. A. O. Holwerda .....	6
Enkele gezichtspunten betreffende de daling van inkomsten der vervoersbedrijven gedurende de crisisperiode door Ir. W. B. I. Hofman .....	8
Kentering in den scheepsbouw door Ir. W. Royer ....	11
<b>AANTEKENINGEN:</b>	
Een prijs-index voor Nederlandsch-Indische uitvoerproducten .....	13
Georganiseerde emigratie .....	14
Centralisatie bij de bestrijding van de jeugdwerkloosheid .....	14
Nieuw weekbericht over de geld-, kapitaal- en wisselmarkt .....	15
<b>INGEZONDEN STUKKEN:</b>	
Misverstand of onwil? door Dr. W. L. Valk.....	15
<b>MAANDCIJFERS:</b>	
Indexcijfers van Nederlandsche aandelen.....	15
<b>ONTVANGEN BOEKEN</b> .....	16
<b>Statistieken:</b>	
Groothandelsrijzen .....	18—19
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten.....	16, 17, 20

**GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.**

Zoowel de deviezenmarkt als de geldmarkt hebben deze week geheel gestaan in het teken van de voortdurend vaste stemming van den Gulden. De Dollar noteerde steeds f 1.32%, het niveau waarop het Egalisatiefonds in de markt intervenieerde. Ponden fluctueerden wat meer, congruent met Dollarnoteering te Londen. Het Egalisatiefonds kocht afwisselend Ponden en Dollars, voornamelijk echter concentreerde het zijn interventie op Dollars, die op enkele dagen met enkele miljoenen uit de markt werden genomen. De kapitaalrepatriëring houdt nog steeds aan. Wanneer men zou aannemen, dat alleen het kapitaal, dat sedert het intreden van de financiële crisis in 1931 werd geëxporteerd zou terugkeeren, dan zou thans reeds ongeveer het einde van deze beweging in zicht moeten zijn. Gezien de vermindering van den goudvoorraad sedertdien zou men de kapitaalvlucht op 300 à 400 miljoen moeten aannemen. Intusschen kan er natuurlijk veel meer kapitaal worden teruggehaald, waarvan de export vóór 1931 plaats vond. Speciaal wat Amerikaansche aandelen aangaat is dat mogelijk, en de nog steeds niet onthulde plannen van Roosevelt inzake de belasting van het aandelenbezit van buitenlanders zouden in die richting kunnen werken. Hoe dit zij, op het oogenblik is de vraag naar Guldens nog steeds zeer groot.

De geldmarkt was in de eerste dagen van de verslagweek uitermate ruim, zooals te verwachten is bij een zoo overvloedig geldaanbod als spreekt uit een peil van meer dan f 200 miljoen der „saldi van anderen” bij De Nederlandsche Bank. Zelfs wanneer in dat saldo het Egalisatiefonds voor eenige tientallen miljoenen begrepen zou zijn dan nog is dit cijfer een aanduiding voor een zeer ruim geldaanbod. Op de laatste weekbalans van De Nederlandsche Bank van het afgelopen jaar bleek een overdracht van goud door het Egalisatiefonds van 50 miljoen. Uit dien hoofde was dus de geldmarkt weer met dit bedrag verruimd. In de eerste dagen van het nieuwe jaar is de rente op de discontomarkt plotseling aangetrokken, waarschijnlijk in verband met het feit, dat de Agent van de schatkist weer voor rekening van het Egalisatiefonds „over de toonbank” schatkistpapier heeft geplaatst. Weliswaar staat daartegenover, dat het fonds door zijn Dollaraankopen evenredige bedragen geld weer in de markt brengt, maar tijdelijk stijgt toch onder den invloed van het plaatsen van het papier de rente. Maandag werd driemaandspapier door den Agent afgegeven op  $\frac{11}{16}$  pCt., zesmaandspapier op  $\frac{15}{16}$  en tusschenliggende termijnen naar rato. Vóór de jaarswisseling ging driemaandspapier op  $\frac{13}{32}$  pCt., en zesmaandspapier op  $\frac{14}{16}$  pCt. Terwijl daarna de Agent op de genoemde basis afgaf, bleef de markt iets lager; op momenten, dat de Agent niet in de markt was, ging driemaandspapier op  $\frac{9}{16}$  en zesmaandspapier op  $\frac{7}{8}$  pCt. Jaarspapier werd door den Agent niet afgegeven, het ging voor circa  $1\frac{1}{8}$ , natuurlijk met zeer geringen omzet nu zesmaandspapier tegen relatief zulk een hooge rente kon worden verworven. Het bedrag, dat aldus in de markt is geplaatst, is moeilijk te schatten omdat men daarmee zeer geheimzinnig is. De taxaties luiden op ongeveer 50 miljoen. Zou men dit voegen bij de ongeveer 50 miljoen die eenige weken geleden volgens schatting werden gespuid, dan zou men met het bedrag, dat eveneens naar schatting is beleend al komen tot 300 miljoen, terwijl toch na den laatsten goudverkoop aan de centrale bank, waarop een boekverlies zat van  $12\frac{1}{2}$  miljoen, het fonds nog slechts de beschikking heeft over  $287\frac{1}{2}$  miljoen! De reden waarom het fonds nu weer zich via de open markt financiert, aldus, naar Engelsch en Amerikaansch voorbeeld, den invloed der deviezenaankopen monetair sterilerend, is moeilijk te gissen.

## REDE VAN DEN VOORZITTER VAN DE KAMER VAN KOOPHANDEL EN FABRIEKEN VOOR AMSTERDAM.

De Voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Amsterdam vestigt in het begin van zijn Nieuwjaarsrede de aandacht op de conjuncturele opleving, die zich in Nederland heeft voltrokken, doch verbindt daaraan onmiddellijk de beperking, dat de verbetering nog in veel opzichten het stempel der kunstmatigheid en dus van innerlijke zwakte draagt. Hoewel de toestand na het loslaten van den gouden standaard is verbeterd, dient te worden afgewacht, of een blijvend herstel van rendabiliteit en koopkracht heeft plaats gevonden. De Voorzitter voegt hieraan de volgende passages toe.

Ook uit de verslagen betreffende den gang van zaken gedurende 1936 in het bedrijfsleven binnen het gebied van de Amsterdamsche Kamer van Koophandel treden nochtans hoopgevende bijzonderheden naar voren, die, met hetgeen ik omtrent een aantal van de overige deelen onzer volkshuishouding vernam, aan mijn Nieuwjaarsrede van heden een anderen toon verleen, dan daaruit tot nu toe heeft geklonken.

De verbetering in den economischen toestand der wereld kan ertoe leiden, dat een verdere verscherping van de handelspolitieke betrekkingen achterwege blijft, al moge dan ook naar mijn oordeel niet veel hoop op een spoedige aanzienlijke verlichting van de internationale handelsbelemmeringen kunnen worden gekoesterd. Indien de internationale handelspolitieke status quo tot grondslag voor overleg inzake grootere handelsvrijheid zou worden gemaakt, ware echter reeds veel gewonnen. Wrijvingen, die allicht van het economische in het staatkundige en militaire overgaan, kunnen daardoor worden voorkomen. Van belang acht ik in dit opzicht eveneens, dat de monetaire tegenstellingen tusschen de staten verminderden.

Ook op enkele andere plaatsen in zijn rede uit de heer Gottfr. H. Crone zich weinig optimistisch over de gevolgen van de monetaire maatregelen van eind September. Allereerst op blz. 9, wat den internationaalen kant betreft.

Met dat al kan men nog moeilijk beoordeelen, in hoever de thans ondernomen manipuleering van verschillende landsmunten het gevolg heeft of zal hebben, dat de propagandisten ervan in het uitzicht stelden. Ik betwist het psychologische effect natuurlijk niet. Maar zulk een stemming is niet blijvend en indien daarvoor geen concrete economische effecten in de plaats treden, moeten wij weer voor een terugslag komen te staan. Weinig hoopgevend is het bovendien, dat nog geen belangrijke stappen zijn afgelegd op den weg naar internationale stabilisatie van de valuta's. Men vergete hierbij ook niet, dat Duitsland een angstwekkend zwakke schakel in de monetaire constellatie vormt.

Aan de gevolgen van het loslaten van den gouden standaard voor Nederland zijn de volgende passages gewijd.

Kort daarop was onze Regeering gedwongen den gouden standaard te verlaten. Aan sommigen werd dientengevolge nadeel toegebracht, anderen kregen voordeelen in den schoot geworpen; zulks op willekeurige en toevallige wijze. De binnenlandsche verschuivingen in vermogen, inkomen en prijzen uitte zich bij de bevoordeelde groepen in een verhoogde koopkracht en over het algemeen in een hooger kooplust. Daardoor werd de indruk van een economische verbetering gewekt, hoewel alles tezamen genomen omtrent de grondslagen ervan nog groote onzekerheid bestond. De slapte in verschillende bedrijven, die na enkele weken van sterk vergrooten verkoop intrad, maande al spoedig tot voorzichtigheid. Het valt nochtans niet te ontkennen, dat vooral de psychologische werking van de op het gouduitvoerverbod van 26 September 1936 gevolgde reacties en de verlevendiging, die het bedrijfsleven daarna onderging, factoren voor een blijvende verbetering kunnen vormen. Het ware echter onjuist, in het verlaten van den gouden standaard een factor te zien, die met zekerheid en door een min of meer automatische werking het herstel voor ons land brengt. Slechts indien de wijziging in de monetaire verhoudingen meehelpt tot het herstellen, althans verhoogen van de rendabiliteit van het

bedrijfsleven — en dat niet alleen ten aanzien van den uitvoer — en deze verbetering wordt gehandhaafd, kan de economische toestand van ons land uit dien hoofde blijvend zijn gebaat. Het is daarom dringend noodig dat wij alles vermijden, wat de thans in een aantal bedrijven waar te nemen opleving kan teniet doen, en bevorderen, dat het bedrijfsleven ten volle gebruik kan maken van de kansen, die mochten worden geboden. In al te veel opzichten zijn de omstandigheden nog geenszins van dien aard, dat ten aanzien van overheidslasten en andere rendabiliteitsfactoren ongestraft kan worden gehandeld, als ware een bevredigend evenwicht tusschen kosten en prijzen bereikt. Ook vergete men niet, dat het losmaken van den Gulden van het goud op zichzelf geen verandering bracht in de internationale omstandigheden, waaronder Nederland zich tracht te handhaven en te herstellen. De handelsbelemmeringen, deviezenregelingen, gemis aan koopkracht elders, die tot dusver onzen economischen toestand ondermijnden, zijn door verbod van den uitvoer van goud niet veranderd.

En verder:

De economische mogelijkheden van het verlaten van den gouden standaard moeten dus niet worden overschat; wel is het een gunstige omstandigheid, dat dit plaats had, terwijl in het buitenland reeds een opleving en prijsstijging, door welke oorzaken dan ook, waren ingetreden.

Al behoor ik voorloopig dus nog niet tot hen, die 26 September van het afgelopen jaar als het begin van een nieuw tijdperk voor het Nederlandsche bedrijfsleven beschouwen, dit neemt niet weg, dat ook ik oog heb voor de gunstige invloeden, die het verlaten van den gouden standaard voor onze volkshuishouding kan hebben. Reeds noemde ik het psychologische effect en een verbetering van de kostenbasis voor verschillende bedrijven. Van gewicht is vooral in dit opzicht, dat de aanpassingspolitiek onzer Regeering, hoewel zij nog geen voldoende evenwicht tusschen kosten en prijzen had geschapen, ons desniettemin een flink stuk op weg naar dit evenwicht had gebracht. Dit geldt voor Indië nog meer dan voor Nederland. Zoo gezien kan men de devaluatie als een aanvulling op de aanpassingspolitiek voorstellen. De waarde-daling van den Gulden behoort dientengevolge, om de kostendispariteiten ten opzichte van Pond en Dollar te overbruggen, lang niet zoover te gaan, als zonder deze politiek noodig was geweest. Daardoor zullen ook de verschuivingen binnen onze volkshuishouding beperkt kunnen blijven. In dat opzicht was het ook een gelukkige omstandigheid, dat Nederland zijn maatregel nam toen het internationale prijzenpeil reeds lang stijgende was en zich elders een conjuncturele opleving had baan gebroken. Overigens is de tijd nog niet gekomen, om de volks- en bedrijfshuishoudkundige balans van de Guldenprecipatie op te stellen.

### *Bedrijfstoestand.*

Over het geheel genomen staat het Nederlandsche bedrijfsleven er beter voor dan een jaar geleden. De oorzaken hiervan loopen echter sterk uiteen en het is ondoenlijk, de verschillende factoren uit elkander te houden. Ook is het in de meeste gevallen nog niet mogelijk, den invloed van de depreciatie van den Gulden vast te stellen, zoowel wat de bedrijvigheid als wat de verbetering van den kostengrondslag der ondernemingen aangaat. Reeds geruimen tijd vóór het loslaten van den gouden standaard ontvingen verschillende fabrieken opdrachten, die kennelijk met een zekere vlucht in de goederen bij de eindverbruikers verband hielden. Daarnaast stonden opdrachten, die als het uitvloeisel van een conjuncturele opleving konden worden beschouwd, terwijl bij voorbeeld de Twentsche katoenbedrijven zoowel door handelspolitieke maatregelen als door de depreciatie van den Gulden werden gebaat. Een groot deel van de bevuste spinnerijen en weverijen werkte tegen het einde van het jaar met drie ploegen; een enkele was zelfs voor geheel 1937 met orders bezet. Een toevallige omstandigheid vormden hierbij de opdrachten voor het leveren van vlaggedoek, voor welk artikel de Nederlandsche fabrieken overbelast geraakten.

### *Economisch beleid.*

Het besturen van een land in crisistijd is geen gemakkelijke en nog veel minder een dankbare taak, vooral niet, wanneer dit bestuur wordt uitgeoefend door een Regeering als de onze, die het ondernemen van gewaagde experimenten, ter voldoening aan den volkswaan van den dag, met groote stelligheid van de hand wijst. De schets van haar economisch beleid, die de Regeering in de Memorie van Antwoord op Hoofdstuk I der Rijksbegrooting

voor 1937 verstrekte, gaf naar mijn oordeel in verschillende opzichten reden tot erkentelijkheid. Op den bodem van de door het loslaten van den gouden standaard geschapen nieuwe verhoudingen gaf de Regeering in dit staatsstuk opnieuw vaste lijnen voor haar algemeene en economische politiek aan. Aldus plaatste zij, tegenover een bont gekleurd allerlei van wenschen en meeningen, haar rustig beleid, dat zich, wars van elders ondernomen proefnemingen, bleef richten naar hetgeen het duurzame nationale belang haar gewenscht doet achten. Deze waardeering wordt niet teniet gedaan door de bedenkingen, die ik op andere plaatsen in mijn betoog naar voren breng, evenmin als de critiek, die het Amsterdamsche bedrijfsleven op het stuk van het economisch beleid der Regeering uitspreekt, aan zijn erkentelijkheid voor het beleid onzer Regeering in het algemeen tekort doet.

Er is naar ik meen te meer aanleiding om de beginselen van economisch landsbeleid aan onze bedrijfsbelangen te toetsen, aangezien het op 26 September van het afgelopen jaar afgekondigde verbod van uitvoer van goud een wijziging in de monetaire politiek van Nederland met zich bracht, die op haar beurt tal van factoren onzer volkshuishouding veranderde. Een belangrijk onderdeel van de aanpassing van de kosten bij de prijzen, welke noodzakelijkheid de Regeering terecht ook onder de gewijzigde omstandigheden pleit, vormt de vermindering van den druk der overheidslasten door versoering van het overheidsapparaat. Ik heb hier niet alleen het oog op de uitbreiding van overheidsbemoeienis in de jaren vóór de crisis, maar in de eerste plaats op de crisisvoorzieningen, die haar ontstaan danken aan de door de Regeering gevoelde behoefte tot vereffening van bepaalde verschillen tusschen de voortbrengingskosten in Nederland en elders. Deze verschillen zijn door de waardedaling van den Gulden deels verminderd en voor een ander deel verdwenen. Daarom zij het beleid onder de thans nieuw geschapen omstandigheden er op gericht, het bedrijfsleven zijn vrijheid, voorwaarde voor zijn bloei en innerlijke gezondheid, terug te geven en de gelegenheid te openen tot een zoo ruim mogelijke ontplooiing van de particuliere werkzaamheid, in stede van een door het centrale gezag steeds meer geregelde voortbrenging en verdeling.

Met bijzonderen nadruk doet zich de wenschelijkheid van opheffing gelden ten aanzien van die gevallen, waarin steun aan een bedrijfsgroep wordt verleend ten koste van rechtstreeksche belemmering of zelfs benadeeling van andere bedrijven. Met name geldt dit voor de invoerbeperkende maatregelen. De verstarring van het bedrijfsleven, die door de Crisisinvoerwet in steeds toenemende mate wordt gewekt, gaf ook de Regeering reeds lang toe. Deze verstarring is bij uitstek noodlottig voor het Amsterdamsche bedrijfsleven in zijn functie van centrum van distributie voor buitenlandsche verbruiksgoederen over Nederland.

Daartegenover staat weinig of geen nut voor andere deelen van het Amsterdamsche bedrijfsleven. Handel, nijverheid en koloniale belangen worden door onze landbouwcrisismaatregelen geschaad, deels door den invloed van monopolieheffingen, deels door belemmering van bewegingsvrijheid, zelfs algeheele uitschakeling, en voor zoveel het havenverkeer betreft door onttrekking van vracht met alle nevengevolgen van dien. Daarnaast staat de prijsverhoogende invloed van den landbouwsteun, die vooral de aandacht verdient, nu stijging van de kosten van het levensonderhoud de noodzakelijkheid van loonsverhoogingen na zich zou slepen, die een mogelijkerwijs ingetreden rendabiliteitsverbetering wederom zouden teniet doen. De ernstige bezorgdheid in de kringen van het Amsterdamsche bedrijfsleven ten aanzien van de mogelijkheid van verplaatsing van de landbouwerisheffingen naar de grens werd voor een aanmerkelijk deel weggenomen, doordat de commissie-Van Loon, die een onderzoek naar de wijziging in de landbouwcrisismaatregelen instelde, zoowel in haar verslag als in haar na de waardedaling van den Gulden verschenen aanvulling hierop, een dergelijken maatregel afkeurde. Gelet op den zeer ingrijpenden invloed van de Landbouweriswet ten aanzien van andere dan agrarische voortbrengingstakken is haar afschaffing, althans het nemen van maatregelen, die een geleidelijke verdwijning tot gevolg hebben, dringend noodig.

#### *Tekort aan vakarbeiders.*

In overeenstemming met hetgeen ik omtrent den bedrijfstoestand in Nederland opmerkte, is de werkgelegenheid vergeleken met 1935 in de diamantnijverheid, den mijnbouw, de metaalnijverheid en de textiel fabrieken belangrijk toegenomen. Bepaald ongunstig was de toestand

echter nog in de bouwbedrijven. Ook in de handels- en verkeersbedrijven bleef de werkloosheid groot. Desondanks werd in het achter ons liggende jaar in toenemende mate geklaagd over het gebrek aan bekwame vaklieden, in het bijzonder in de metaalnijverheid, het diamantvak, de sigarenfabrieken, de vlasbedrijven en de laschrichtingen. Men mag derhalve aannemen dat de volwaardige vaklieden in deze en andere bedrijfstakken weer werk hebben gevonden.

Deze tegenstelling van nijpende werkloosheid tegenover tekort aan geschikte werkkrachten richt scherp de aandacht op de noodzakelijkheid van vakopleiding van werkløozen, vooral van de jeugdigen onder hen. Daarnaast is het noodig, dat vroegere vakarbeiders, die hun vaardigheid tengevolge van den lediggang verloren en daardoor hun standaardloon in den eersten tijd van hun wederdienststelling niet kunnen halen, gedurende korten tijd op dreef worden geholpen, bij voorbeeld door een snel verminderenden bijslag op het loon. Op deze wijze kunnen wij, indien de bedrijvigheid blijft toenemen, geraken tot wederopneming van daarvoor geschikte arbeidskrachten in hun normale bedrijven tegen normaal loon, dat is het loon, hetwelk zonder overheidsinmenging tusschen patroon en arbeider met inachtneming van de bedrijfsrendabiliteit is overeengekomen. Eerst dan zullen wij weder economisch en sociaal gezonde toestanden hebben teruggekregen. Aan werkverschaffing kan slechts eenig tijdelijk nut worden toegekend, maar ze is gewoonlijk duur en voor zoover ze uit grondwerken bestaat moet er tegen worden gewaakt, dat de daarop ingerichte bedrijven schade ondervinden. Ook wanneer allen, die op de geschetste wijze voor herplaatsing in hun vak in aanmerking komen, aan den slag zijn gegaan, zullen er waarschijnlijk nog een aantal werkløozen overblijven, namelijk degenen, die wegens hun leeftijd of tengevolge van toegenomen rationalisatie van de bedrijven geen emplot meer vinden. Hun aantal wordt op 200.000 geschat.

Het dwingend ingrijpen in de personeelformatie der bedrijven, bij voorbeeld door de werkgelegenheid voor vrouwen te beperken, de vervanging van volwassenen door jeugdigen tegen te gaan of een bepaalde verhouding tusschen mannelijke en vrouwelijke, volwassen en onvolwassen arbeiders voor te schrijven, acht ik ook als crisismaatregel niet zonder bedenking. De Regeering houde bij haar voornemens terdege de concurrentiemogelijkheden der bedrijven voor oog en vermijde het opleggen van nieuwe sociale lasten in den vorm van hogere loonkosten.

#### *Handelspolitiek.*

Naar aanleiding van de redevoering van Minister Gelissen in de Tweede Kamer inzake de te verwachten indiening van een wetsontwerp, waardoor in de toekomst onze positie bij handelspolitieke onderhandelingen belangrijk zou kunnen worden versterkt, gaat de heer Crone na, over welke middelen de Regeering thans beschikt, om dan te vervolgen:

Hoewel deze opsomming doet zien, dat ook de Nederlandsche Regeering op het oogenblik allesbehalve van handelspolitieke bevoegdheden is ontbloot, acht zij aanvulling noodig. De gegrondheid van dezen wensch kan slechts aan de hand van de practijk van onze handelspolitieke onderhandelaren volledig worden beoordeeld. Hopelijk zal de memorie van toelichting bij het komende wetsontwerp ons dienaangaande inlichten. Afgezien daarvan; heeft ook naar mijn meening het huidige samenstel van de handelspolitieke machtigingen onzer Regeering iets toevalligs, zoodat men steeds moet afwachten of de handelspolitieke feiten toepassing mogelijk zullen maken. Het is dus niet ondenkbaar, dat onze onderhandelaren zich onvoldoende uitgerust vinden; waarmee echter niet is gezegd, dat een nog krachtiger bewapening hen inderdaad betere uitkomsten zou doen behalen. In geen geval kan echter een logisch motief tot uitbreiding van ons handelspolitieke arsenaal worden ontleend aan een betoog, dat het niet zoo volledig zou zijn als dat van andere landen. Regelingen gelijk de onderhavige laten zich niet goed met die in andere landen vergelijken, aangezien men deze materie niet kan losmaken van de economische en staatsrechtelijke verhoudingen in het land, waarin zij zijn gegroeid.

Als wetten, waarmee wij niet kunnen vechten, noemde Minister Gelissen in zijn aangehaalde rede de Clearingwet en de Tariefmachtigingswet, terwijl wij ook aan de Retorsiewet practisch niets zouden hebben. Tegen verscherping van deze wetten zie ik echter ernstige bezwaren. Handteering van de Retorsiewet is een zeer in het oog loopende daad, die de tegenstellingen dus op de spits zou drijven,

terwijl het de vraag is of deze wet, evenals de Tariefmactigingswet, ook na wijziging niet door de werking van de meestbegünstiging, die wij toch zooveel mogelijk in stand moeten houden, zou worden doorkruist en grootendeels krachteloos gemaakt. Evenmin lokt mij verdere verscherping van de reeds uitvoerige volmachten der Wet Internationaal Betalingsverkeer aan. Amsterdam heeft er als centrum van het internationale betalingsverkeer van Nederland groot belang bij, dat dit zoo min mogelijk in handelspolitieke verwickelingen wordt betrokken. Voor onze goederenhandel geldt dit niet minder.

De Minister verklaarde, dat het vooralsnog niet in de bedoeling ligt om de contingentering uit te breiden tot wat niet in ons land wordt gefabriceerd. Ik stel dit met voldoening vast, omdat anders de ernstige moeilijkheden, die onze invoerhandel thans reeds van de contingentering en haar handelspolitieke manipuleering ondervindt, eindelijk zouden groeien. De artikelen, die wij niet zelf voortbrengen en die tevens goede kansen bieden om het buitenland handelspolitiek te treffen, zijn voor een belangrijk deel grond- en hulpstoffen, kapitaalgoederen en eerste levensbehoeften. Misschien hinderen wij een bepaald land door het belemmeren van den invoer van dergelijke voor onze bevolking of bedrijven noodzakelijke goederen. Maar ligt het niet evenzeer voor de hand, dat wij ons zelf ten minste even ernstig kwetsen? Nog steeds is ons land een stapelplaats van overzeesche goederen, ondanks de moeilijkheden, die de afzet daarvan in het buitenland ondervindt. Laten wij ons er echter wel voor wachten, om zelf ook nog belemmeringen aan het voortbestaan van den handel in het leven te roepen. Daarmee zouden wij niet alleen de belangen van de handelaars zelf, doch eveneens die van de reederijen en de havenbedrijven treffen.

#### *Nederlandsch-Indië.*

Over den toestand in Nederlandsch-Indië is de heer Crone vrij optimistisch gestemd, hoewel ook hier op de schaduwzijde wordt gewezen.

Niettemin zijn er enkele factoren, die het optimisme temperen. Niet vergeten mag worden, dat de vooruitzichten van eenige cultures nog onzeker zijn en met name voor de suiker en de Java-tabak de toestand nog geenszins rooskleurig is. Ook is het de vraag, of het tegenwoordige peil der productiekosten kan worden gehandhaafd. De prijsstijging van ingevoerde goederen werkt al eenigszins verhoogend op de kosten. Daarnaast moet vooral worden bedacht, dat weliswaar de depreciatie tot nu toe vrijwel geen stijging van de prijzen van rijst en andere belangrijke voedingsmiddelen tot gevolg heeft gehad, maar dat zulks in hoofdzaak moet worden toegeschreven aan de bijzonder overvloedige oogsten van 1936 en dit bij minder gunstige opbrengsten snel zou kunnen veranderen. Deze overweging is van belang, nu de prijzen op de wereldmarkt van granen, met inbegrip van rijst, bij voortdurende vast zijn. De kosten worden verder verhoogd door het uitvoerrecht van 2 pCt., dat sinds kort op de meeste producten drukt, en zullen eveneens ongunstig beïnvloed worden door het uitgebreide programma van sociale maatregelen, dat ten deele reeds uitgevoerd, ten deele in voorbereiding is. Slotte veroorzaakte de crisis door de gedwongen rationalisatie en de inkrimping van de suikerindustrie een blijvende overtolligheid van een groot aantal arbeidskrachten, Europeesche en Inlandsche, voor wie zoo mogelijk nieuw emplooi moet worden gevonden. In dit verband zij opgemerkt, dat door de restricties van thee, rubber en kina en de productieregeling in de suikerindustrie de uitbreidingsmogelijkheid voor de exportbedrijven beperkt is. In dit opzicht is de toestand thans veel ongunstiger dan na de crisis van 1920.

Door industrialisatie zal niet in korten tijd voldoende werkgelegenheid kunnen worden geschapen voor allen, die in de bestaande bedrijven geen plaats meer kunnen vinden, alsmede voor het accres der bevolking. De industrialisatie gaat onder den invloed der daartoe gunstige natuurlijke omstandigheden en met steun van de Regeering voort. Ook in het afgelopen jaar is weer een groot aantal, overwegend kleine, nieuwe nijverheidsbedrijven opgericht. De depreciatie zal waarschijnlijk, doordat zij de prijzen der van buiten het Rijk ingevoerde goederen doet stijgen, een verderen prikkel tot industrialisatie vormen. Het is te hopen, dat een organisatie kan worden geschapen, die de aandacht van het Westersche kapitaal in meerdere mate in deze richting leidt. De stichting van een Fonds voor kleine nijverheid, waartoe de Regeering verleden jaar overging, beoogt door tusschenkomst van de Afdeling Nijverheid van het Departement van Economi-

sche Zaken het in het leven roepen en tot ontwikkeling brengen van kleine bedrijven te financieren. De Regeering moge bij haar bemoeiing met de industrialisatie steeds in-dachtig blijven, dat die haar ook verantwoordelijkheid oplegt, welke zij alleen zal kunnen dragen, als geen autarische neigingen in het streven van haar ambtenaren binnensluipen. Steeds blijve het commercieele element, dat het verwachte rendement der te stichten bedrijven vormt, richtsnoer. Deze eisch zou in gevaar worden gebracht, als de Regeering zich op eenigerlei wijze bond aan een bepaald schema of een bepaalde rangorde, waarin de industrialisatie zou moeten plaats hebben. Slechts onder deze voorbehouden zal naar mijn meening de industrialisatie op den duur aan de welvaart van Indië en in het bijzonder van Java ten goede komen.

#### *Economische en sociale politiek in Ned.-Indië.*

Wat de algemeene economische politiek betreft, moge intusschen de aandacht worden gevestigd op de mededeeling in de Memorie van Antwoord betreffende het algemeene gedeelte van de begroting 1937, dat de Regeering zich niet instelt op het herstel van een onbelemmerd bedrijfsleven, noch op dat van het oude, vrije handelsverkeer. Het ware juist geweest, indien de Regeering, die in het belang van Indië een onbelemmerd bedrijfsleven en een vrij handelsverkeer moet wenschen, de talloze regelingen, die het economische leven aan banden leggen, uitdrukkelijk als tijdelijke noodzaak had erkend en het voornemen had uitgesproken deze zoo spoedig op te heffen als de omstandigheden zouden toelaten. In den vorm, waarin deze verklaring echter gegeven is, zal zij, naar ik vrees, opgevat worden als een soort beginselverklaring tot een programma van voortgezette staatsbemoeienis met het economische leven.

Nieuwe regelingen van belang op het gebied der algemeene economische crisispolitiek vallen overigens niet te vermelden. Daarentegen ontwikkelde de Regeering een groote activiteit op het terrein der sociale politiek. Genoemd worden in dit verband de Aanvullende Plantersregeling (op welke de lange conflictenregeling is toegepast), wettelijke maatregelen betreffende de Zondagsrust, een loonbewaking, de uitbreiding van de bevoegdheden van het Kantoor van Arbeid, de wijziging der Koelie-Ordonnantie en de Vrije Arbeids-Ordonnantie 1911, benevens de voorbereiding van een wettelijke ongevalverzekering, arbeidsregeling voor handelsonderzoekers en pensioenverzekering voor particuliere werknemers.

#### **REDE VAN DEN VOORZITTER VAN DE KAMER VAN KOOPHANDEL EN FABRIEKEN VOOR ROTTERDAM.**

Aan de Nieuwjaarsrede van den heer W. A. Engelbrecht, Voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam, ontleenen wij het volgende:

#### *Handelsbeweging.*

Nadat gedurende de drie voorafgaande jaren de internationale handel vrijwel stationair gebleven was op een dieptepunt van pl.m. 34 pCt. (naar de waarde gerekend) tegenover dien in 1929, toonde zich in de eerste maanden van 1936 eenige opleving, die verder voortgang vond en in de laatste maanden des jaars sterker toenam.

Voor Nederland kan gedurende de eerste negen maanden, vergeleken bij het overeenkomstig tijdvak van 1935, gewezen worden op een vermeerdering van de waarde van den invoer met 3.9 pCt. bij een vermindering ervan in gewicht met 2.5 pCt.; op een vermeerdering van den uitvoer met 4.1 pCt. in waarde en 5.4 pCt. in gewicht. Gedurende de maanden October en November heeft in beide richtingen stijging plaats gehad, waardoor over de eerste elf maanden van 1936 gemiddeld de invoer in waarde vermeerderde met 4.5 pCt. en in gewicht verminderde met 2.4 pCt., terwijl de uitvoer zoowel in waarde als gewicht een verbetering aangeeft van 6.8 pCt.

Voor Nederlandsch-Indië zijn tot dusver deze cijfers over de eerste negen maanden bekend. Zij geven tegenover dat tijdvak van 1935 een vermindering van den invoer aan van 2.4 pCt. in waarde en 3.3 pCt. in gewicht, een vermeerdering van den uitvoer van 10.7 pCt. in waarde en 1 pCt. in gewicht.

Nederlandsch-Indië, dat vooral op uitvoer van grondstoffen en invoer van fabriekaten aangewezen is, heeft in den loop des jaars steeds meer merkbaar gunstigen invloed ondervonden van de opgekomen opleving van den wereldhandel, waardoor verschillende moeilijkheden zich minder ernstig laten aanzien. Door in Nederland een afzet van

ongeveer 6 pCt. van den komenden suikerrooſt te verzekeren, is de Regeering tegemoet gekomen aan de Nederlandsch-Indiſche suikerindustrie, waarvoor verder door verruiming van markt in andere landen verbetering zal moeten gevonden worden.

De cijfers over de eerste zes maanden van 1936 toonen, vergeleken bij hetzelfde tijdvak in 1935, voor Suriname een vermindering van invoer bij vermeerdering van uitvoer, terwijl, wat Curaçao betreft, zoowel vermeerdering van invoer als van uitvoer plaats vond.

Omtrent den economischen toestand van Suriname is overigens weinig verbetering te vermelden; met voldoening mag geconstateerd worden, dat hier te lande de belangstelling toeneemt, o.a. voor Surinaamsche citrusvruchten, waarvan de cultuur door het Bestuur sterk aangemoedigd wordt.

In Curaçao breidde de petroleumindustrie haar bedrijvigheid uit.

#### *Algemeene economische toestand.*

Het streven om door herstel van den gouden standaard in de landen met gevalueerde munt tot stabiele monetaire verhoudingen terug te keeren, werd in den loop van het jaar vooral gesteund door de Vereenigde Staten van Amerika, doch het bleek, dat daarvan in afzienbaren tijd nog geen gevolg was te verwachten. Aan het einde van September gingen Frankrijk en Zwitserland ertoe over de geldende goudwaarde van hun muntenheden niet langer te handhaven, terwijl ons land dadelijk daarna overging tot uitvaardiging van een gouduitvoerverbod, zooals dat, zij het dan onder andere omstandigheden, ook in 1914 geschied was.

De bestaande tegenstelling van goud- en niet-goudlanden werd daarmee opgeheven. De groote verschillen in prijspeil in de beide groepen van landen kunnen thans door vrijer spel van krachten tot een natuurlijk niveau terugkomen. Egalisatiefondsen trachten speculatieve operatiën zooveel mogelijk te voorkomen en die schommelingen op te vangen, die een gevolg zijn van het heen en weer trekken van het korte geld. Een regeling is tusschen de Vereenigde Staten van Amerika, Engeland en Frankrijk getroffen om naar stabiele onderlinge wisselkoersen te streven, waarbij ook Zwitserland, België en ons land zich hebben aangesloten. Indien ook andere landen hiertoe zouden overgaan, kunnen krachtige pogingen in het werk gesteld worden om geleidelijk de talloze belemmeringen, die den buitenslandschen handel in den weg staan, op te heffen.

Het loslaten van den gouden standaard heeft op zichzelf op den langen duur geen beteekenis, indien in de verschillende landen niet tegelijkertijd zoowel de binnenslandsche als de buitenslandsche economie op een peil gebracht worden, waardoor afzetmogelijkheid zich aan het sterk gestegen productievermogen kan aanpassen.

Volgens door den Volkenbond gepubliceerde cijfers staat het totale handelsvolume verder ten achter bij den inmiddels bereikten stand van de wereldproductie dan eenige jaren te voren. Een definitieve overwinning der depressie kan slechts bereikt worden door geleidelijke opheffing van handels- en betalingsbelemmeringen, waarmee ook de internationale kapitaalinvesteering zich herstellen kan.

De Internationale Kamer van Koophandel, die in den zomer van dit jaar haar 9e Congres te Berlijn zal houden, dringt in haar uitgebreid programma voor economisch herstel op de noodzakelijkheid aan tot het nemen van maatregelen in de verschillende landen, die strekken kunnen tot verdere ontwikkeling van de opleving in het bedrijfsleven, van eminent belang, het beste vooral ter bestrijding der werkloosheid.

Thans staan uitvoeren van fabriekaten en kapitaalsgoederen nog vrijwel buiten het opkomende internationale handelsverkeer, dat zich in hoofdzaak over grondstoffen uitstrekt.

#### *Nederland.*

Over het volksinkomen in 1936 kan zelfs bij benadering nog niets vastgesteld worden, daar de gegevens omtrent den invloed van de devaluatie van den Gulden gedurende het laatste kwartaal ontbreken. Voor 1935 kan aangenomen worden, dat door verdere aanpassing het reëel volksinkomen, ondanks de voortgezette daling in het nationaal inkomen, bij het jaar tevoren vergeleken, slechts weinig achteruitging.

Het loslaten van den gouden standaard werd in ons land gevolgd door de wet tot het tegengaan van prijsopdrijving van goederen, diensten en huren. De Nederlandsche middenstand heeft zich terstond bewust gevoeld van zijn taak in grooter verband en naar vermogen medegewerkt aan het belang onzer volksgemeenschap in haar

geheel. Onredelijke prijsverhoogingen hebben zich niet voorgedaan.

Grootere bedrijvigheid in den groothandel is nog niet gevolgd door meer omzet in den detailhandel. Een verschijnsel, dat op zichzelf begrijpelijk is; het tegenovergestelde deed zich voor, toen de snelle inzinking in de groote bedrijven niet onmiddellijk door een even sterken achteruitgang in den detailhandel is gevolgd.

Eerst gedurende de laatste maanden des jaars, zooals reeds opgemerkt werd, kon eenige vermindering in de werkloosheid verwacht worden, niettegenstaande in de laatste jaren met voortvarendheid veel gedaan is op het gebied van bruggenbouw, weganaanleg en uitvoering van spoorwegwerken. Bovendien werd door het Werkfonds veel rechtstreeks voor werkverschaffing besteed.

De devaluatie van den Gulden zal op den duur ook weinig tot vermindering van werkloosheid kunnen bijdragen, indien het groote aantal door de crisis uitgelokte steunmaatregelen ten behoeve van verschillende bedrijven een herstel van natuurlijke verhoudingen in het binnenland blijft tegenwerken. De hooge kosten van levensonderhoud tengevolge daarvan belemmeren een krachtige uitbreiding van nijverheid, die bij onze bevolkingsgrootte dringend noodzakelijk is.

Onze Kamer heeft zich veroorloofd, de Regeering met den meesten aandrang te adviseeren tot een principieele verandering van richting in de binnenslandsche economische politiek te besluiten en maatregelen te nemen opdat bij het tot stand komen van stabilisatie in onderling verband van de voornaamste wisselkoersen ons land zijn eigen volkshuishouding zoodanig zal hebben aangepast, dat het Nederlandsche bedrijfsleven als gelijkwaardige concurrent op buitenslandsche markten een betere toekomst tegemoet zal kunnen treden.

#### *Rotterdam.*

Geen verbetering, zelfs achteruitgang was in onze stad, wat de werkloosheid betreft, gedurende de eerste elf maanden van het jaar, vergeleken bij die van 1935, te constateeren. In December trad merkbaar wijziging ten gunste in. Heeft de werkloosheid onder de ouderen ernstige vormen aangenomen, in niet mindere mate is dit met de jeugdwerkloosheid het geval. Het is bemoedigend, dat allen, die zich aan de bestrijding wijden van de demoraliseerende gevolgen van den ledigging met onverflauwden ijver hun werkzaamheden voortzetten.

De snel opgaande prijzen der laatste maanden in den groothandel brachten in het algemeen ook in Rotterdam opleving van zaken. Zooals hiervoor reeds werd vermeld zal een grotere omzet in den detailhandel vooralsnog op zich laten wachten, waarbij meer dan elders het groote aantal werklozen invloed zal doen gelden.

De achteruitgang van den graanhandel in voorgaande jaren nam in 1936 geen verdere afmetingen aan. In verband met van regeeringswege in verschillende uitvoerlanden beperkten uitzaai en minder opbrengst door droogte als anderszins, stegen de graanprijzen snel tot belangrijke hoogte. Belemmerende overheidsmaatregelen voor den invoer van granen in Nederland staan tevens een opleving van den transitohandel in den weg.

Voor den houthandel trad in de eerste helft van het jaar nog geen verbetering in, zoowel door lage prijzen als geringen omzet. De stijging der prijzen, welke in Juni begonnen is, heeft zich verder voortgezet, terwijl ook in Nederland de vraag naar hout toenam. De in 1936 ingevoerde hoeveelheid hout zal echter nauwelijks die in het jaar tevoren overschrijden.

Na lange depressie deed ook herleving in de metaalnijverheid een intrede. Het aantal te werk gestelde werklieden nam daardoor belangrijk toe. Door technische verbeteringen der bedrijven mag het twijfelachtig geoordeeld worden, of de werkgelegenheid weer dezelfde hoogte zal bereiken als voorheen.

Onze haven kon door het ingebruik komen van het Julianakanaal reeds wijzen op toeneming van verkeer met Limburg, waarvan nog vermeerdering mag worden verwacht. In de verbetering der verbinding over land met Noord-Brabant zal de ingebruikstelling van het grootsche werk der nieuwe Moerdijkbrug een belangrijke rol vervullen, vooral wanneer ook de brug bij Dordrecht gereed zal zijn. Voor een tweede vaste oeververbinding binnen onze stad kan thans spoedig de beslissing worden verwacht, welke, naar mag worden gehoopt, ten gunste van een tunnel zal uitvallen.

Zooals bij de schriftelijke en mondelinge behandeling van de begroting 1937 gebleken is, is het gemeentebestuur van oordeel, dat het vliegveld Waalhaven verbetering noodig zou hebben om de positie ervan in het internationale

luchtverkeer te handhaven. Intusschen blijken thans door de gemeente nadere onderhandelingen met het gemeentebestuur van 's-Gravenhage te zijn ingeleid betreffende een gemeenschappelijk aan te leggen internationaal vliegveld in den polder Laag-Zestienhoven onder Overschie. Het plan, om in samenwerking met 's-Gravenhage hiertoe te komen, is voor onze stad van groot gewicht, waarbij het vertrouwen uitgesproken mag worden, dat het met de grootste voortvarendheid ten uitvoer gebracht zal kunnen worden. Een uitmuntend object zal dit werk ook voor werkverschaffing beteekenen.

Het verkeerswezen door de lucht kan evenmin als scheepvaart uitsluitend van een nationaal economisch standpunt beschouwd worden. Wil de Nederlandsche luchtvaart een loonende toekomst tegemoet gaan, dan moet zij tot krachtiger ontwikkeling in staat gesteld worden om in internationaal verband zich een haar toekomend aandeel van het wereldnet te verwerven, waardoor ook de Nederlandsche vliegvelden (evenals havens) een sterker ontwikkeling van verkeer kunnen verwachten.

Omtrent het havenverkeer van Rotterdam kan over het afgelopen jaar vermeld worden, dat het aantal binnengekomen zeeschepen een vermeerdering vertoont van 13.2 pCt. vergeleken bij 1935. De netto-tonnage steeg 14 pCt. Het goederenverkeer ter zee nam over de eerste elf maanden van 1936, vergeleken bij het overeenkomstige tijdvak van 1935, 16.6 pCt. toe.

Het totaal aantal gewerkte taken bij den havenarbeid bedroeg naar gegevens van de Scheepvaart Vereniging Zuid in 1936 2.377.696 tegen 2.237.605 in 1935.

#### VERSLAG VERZEKERINGSKAMER OVER 1935.

Het uiterlijke beeld per ultimo 1935 van het gezamenlijke levensverzekeringbedrijf in ons land is met weinig woorden te kenschetsen:

niettegenstaande het nog altijd hoge crisis-royement matige, doch gestadige vooruitgang van het verzekerde bedrag (de 4 milliard steeds ruimer overschrijdend),

veel sterkere vooruitgang van het aantal polissen, zodat men mag aannemen, dat een polis in steeds meer gezinnen haar intrede deed,

weinig beweging in de premie-ontvangst, die ruim f 100 millioen per jaar blijft, met echter zeer geringe neiging tot teruglopen, tengevolge van de blijvende vraag naar „goedkope" polissen,

blijvende grote vraag naar lijfrente, waaraan thans zo ongeveer f 20 millioen per jaar wordt geofferd, regelmatige toeneming van het nu bijna 1 milliard bedragende spaarfonds van de gezamenlijke verzekeren, waardoor de maatschappijen, behalve de herbelegging van afgeloste en uitgelote waarden, voor rond f 50 millioen nieuw geld per jaar te beleggen hebben,

niettegenstaande de in 1935 geleden koersverliezen op de effectenportefeuilles, geen aantasting van de rond f 80 millioen vrije reserves.

Dit uiterlijke beeld is inderdaad dat van een gezond en krachtig bedrijf. Dit beeld is alweer een jaar oud; alles wijst er echter op, dat er in 1936 weinig in zal zijn veranderd; alléén de koersverliezen zullen dit jaar nu eens koerswinsten zijn.

\* \* \*

Deze goede indruk blijft volledig bestaan, als men, wat aan de hand van de uitvoerige verslagen der Verzekeringkamer zo gemakkelijk gaat, wat nader op de details ingaat.

De werkelijke kracht van het levensverzekeringbedrijf schuilt natuurlijk allereerst in een juiste en voorzichtige berekening van het spaarfonds van de verzekerden, de z.g. wiskundige reserve. Dat deze juist berekend is, waarborgt het toezicht van de Verzekeringkamer. Dat deze echter ook voorzichtig berekend is, moge o.a. bewezen worden door het feit, dat alreeds 40 pCt. van dit fonds berekend is naar een rentevoet van niet hoger dan 3½ pCt., terwijl

als vaststaand kan worden aangenomen, dat het omrekenen van wat nu nog op hoger rentevoet (meest slechts 4 pCt.) berekend is, met opoffering van slechts een deel der vrije reserves mogelijk zou zijn, indien men dit inderdaad wenselijk zou achten.

De vraag, die onmiddellijk daarna komt, is wel deze: hoe is dit spaarfonds der verzekerden belegd?

Hieromtrent allereerst enige belangrijke cijfers. Het belegde bezit was als volgt verdeeld:

	1933	1934	1935	1933	1934	1935
	in millioen gulden.			in procenten.		
Landerijenbezit ..	5.7	6.2	6.5	0.60	0.61	0.62
Gebouwenbezit....	34.3	37.2	44.3	3.66	3.66	4.19
Land hypotheeken .	77.3	73.4	70.0	8.24	7.23	6.63
Huizen hypotheeken	327.1	350.0	359.9	34.86	34.49	34.09
Aandelen .....	19.5	18.0	19.3	2.07	1.77	1.83
Binnel. obligaties	178.1	183.2	183.2	18.98	18.04	17.35
Buitenl. „	48.4	49.9	43.0	5.16	4.91	4.07
Leningen op schuld- bekenenis.....	131.2	177.1	201.2	13.98	17.45	19.66
Polisbeleningen ..	71.7	71.3	73.0	7.64	7.02	6.91
Depôts in geld....	6.0	6.0	5.8	0.64	0.59	0.55
Andere beleggingen	30.0	33.4	40.1	3.20	3.29	3.80
Lopende renten ..	9.1	9.5	9.5	0.97	0.94	0.90
	938.4	1015.2	1055.8	100.—	100.—	100.—

Hypotheeken, obligaties, leningen op schuldbekentenis (directe overheidsleningen of leningen met garantie van Rijk, Gemeenten of waterschappen), zie daar in volgorde de drie posten, die altijd het belangrijkste waren en dit ook wel immer zullen blijven. Of de volgorde ook zo zal blijven, is niet zo zeker; reeds overschreed het bezit aan leningen op schuldbekentenis dat aan Binnenlandse obligaties, die in hoofdzaak ten laste van dezelfde debiteuren lopen, terwijl nog geen 2 jaar geleden de verhouding geheel anders was.

Waarom deze voorkeur voor de rechtstreekse lening? Zeker niet alleen om balans-technische redenen, namelijk de onafhankelijkheid van de vaak zo grillige beurs-waardering. Deze voorkeur heeft diepere gronden. Ten eerste spaart men bij rechtstreekse lening de niet onaanzienlijke emissiekosten, vervolgens de coupon-belasting; daarenboven kan de geldgever zelf met den debiteur over de verdere voorwaarden, zoals b.v. de duur der lening, praten en trachten deze en dergelijke factoren in gemeen overleg en tot beider voordeel zó te krijgen, dat de lening méér past in het bedrijf dan die, welke de banken emitteren.

Daartegenover staat dan als nadeel, de veel mindere courantheid der onderhandse lening vergeleken bij de ter beurse verhandelbare obligatie. Als echter, zoals de laatste tijd steeds vaker gebeurt, de banken leningen van slechts een enkel of enkele millioenen gaan plaatsen, ontstaat óók een in hoge mate incurant fonds. Het reeds zo lange lijstje van zelden genoteerde fondsen wordt aldus de laatste tijd bedenkelijk verlengd. Voeg daarbij de meestal zéér lange looptijd van deze bankleningen — de nieuwe 3 pCt. Nederland is in dit opzicht tenminste een aantrekkelijk novum —, het ontbreken van enigerlei rem op vervroegde aflossing als dit den debiteur mocht behagen, dan is het te begrijpen, dat de grote beleggers verre van gretig op deze nieuwe emissies ingaan, ja, er meestal helemaal niet op ingaan. Misschien komt er ook nog eens een tijd, dat de goedgegelovige, geduldige particuliere belegger beter uit zijn ogen leert kijken.

Hiermede zij slechts gezegd, dat als de beurs klaagt, dat haar zoveel geld voorbij gaat, zij dit aan zichzelf te wijten heeft.

Echter zij óók gezegd, dat de levensverzekeringmaatschappijen bij voorkeur zowel de directe lening als de beurs voorbijgaan: haar liefste en belangrijkste belegging is: de hypotheek.

Helaas is door de omstandigheden daar de laatste jaren weinig uitbreiding aan kunnen worden gegeven. De landhypotheeken liepen zelfs niet onbelang-

rijk terug. Op dit gebied is de terughoudendheid wel het grootst geweest; crisiswetgeving op hypotheekgebied plus een pachtwet maken het belegging zoevende geld extra huiverig en — hoort gij, pleitbezorgers op dit gebied voor de landbouw — schaarser crediet betekent duurder crediet.

Duur was inmiddels het hypotheecaire geld, dat de levensverzekeringmaatschappijen bieden, bij lange na niet. Over het jaar 1935 was de gemiddelde rente, welke de maatschappijen van haar hypotheeken maakten, alreeds gezakt tot 4.76 pCt., dat is, naar de Verzekeringskamer opmerkt, ongeveer het peil, dat men zich in het sedert teruggetrokken vastelastenontwerp als maximum had gedacht. En inmiddels is het ongetwijfeld nog verder gedaald. Nieuw geld gaat momenteel aanmerkelijk goedkoper.

Een gemiddelde rente van 4.76 pCt. is inmiddels een bruto-rente; daaruit moet men, behalve alle kosten, ook de verliezen op de hypotheek portefeuille betalen. Als men leest, wat er over de moeilijkheden met bestaande hypotheeken alzo wordt geschreven, en hoort, wat men daar publiekelijk in Kamer en vergaderingen alzo van zegt, dan rilt men allicht over de verliezen, die daarop geleden zullen worden. Zeer ten onrechte echter. Nog niet 1 pCt. van het bij de levensverzekeringmaatschappijen op hypotheek uitstaande bedrag komt telkenjare tot executie en de daarbij geleden verliezen komen in 1935, dat in dit opzicht heus geen erg goed jaar was, op maar 0.156 pCt. van de stand aan hypotheeken wat huizen-hypotheeken betreft en op slechts 0.087 pCt. wat de land-hypotheeken aangaat, d.w.z. de gemiddelde rente van 4.76 pCt. wordt hierdoor maar verlaagd tot 4.604 pCt. resp. 4.673 pCt.

De landhypotheeken blijken zich dus in 1935, vele vermoedens ten spijt, *beter* te hebben gedragen dan die op huizen, zulks in tegenstelling met vorige jaren. In 1936 zal zich dit verschijnsel vermoedelijk echter niet in die mate bestendig blijken te hebben, althans voor zover de ervaringen van de drie eerste kwartalen betreft.

De gulden — los-van-het-goud — zal echter ook op hypotheek-gebied allicht gestadige verbetering brengen. De Verzekeringskamer zelve concludeert, dat de hypotheek-portefeuilles der levensverzekeringmaatschappijen er niet slecht voor staan en dat er alle reden is het verdere verloop rustig af te wachten.

De dit gunstige oordeel ten grondslag liggende oorzaak is tenslotte, dat de levensverzekeringmaatschappijen, die met relatief goedkoop geld op de hypotheekmarkt verschijnen en geen of slechts matige afsluitprovisies rekenen, bij lange na niet de slechtste hypotheeken tot zich trokken. Op deze voorzichtigte wijze voortgaande, blijft de hypotheek de meest aantrekkelijke belegging en, als men de markt nu maar niet verder verontrust, door ontwerpen van wet of plannen daartoe, zal het niet aan de levensverzekeringmaatschappijen liggen, dat deze markt zich niet snel herstelt van de slagen, die ondeskundig ingrijpen haar dreigde te brengen.

Het is tenslotte niet onaardig om de verliezen op de hypotheeken eens te vergelijken met die op de effecten. Daarbij moet men bedenken, dat men f 400 à 450 miljoen op hypotheek uitzette en circa f 250 miljoen aan effecten bezat. De verliezen dan, in miljoenen gulden, bedragen:

	op hypotheeken	op effecten
1931....	0,055 miljoen	64,4 miljoen
1932....	0,237 „	— (winst 24,2 miljoen)
1933....	0,298 „	13,7 miljoen
1934....	0,354 „	— (winst 5,3 miljoen)
1935....	0,676 „	12,4 miljoen

Nu zijn de verliezen en winsten op de effecten-portefeuille niet alle reële verliezen, doch in de eerste plaats boek-verliezen en winsten. Doch de verliezen overtreffen dan toch maar aanzienlijk de winsten. En als het werkelijk alléén boekverliezen

waren, dan had men de tegenpost toch in den vorm van gestegen rentabiliteit terug moeten vinden. Het tegendeel is echter het geval — de gemiddelde rente der effecten daalde vanaf 1930, toen deze nog 4.92 pCt. was tot 4.33 pCt. in 1935, dus tot een niveau niet onbelangrijk beneden de hypotheek-rente.

Er moet nog veel anders worden als de grote beleggers, die de levensverzekeringmaatschappijen zijn, zich in de eerste plaats tot beurswaarden zouden wenden. Rijk en gemeenten, zwanger van vele en wellicht grote conversie-plannen, mogen daar eens over nadenken.

\* \* \*

De grote aandacht hier gewijd aan het belegde bezit en de rentabiliteit daarvan moet intusschen niet de indruk vestigen, dat hierin de enige bron van weerstand der levensverzekeringmaatschappijen schuilt. Een betekende weerstand ligt er bovendien verscholen in de gunstige uitslag van het eigenlijke verzekeringsbedrijf zelve, de sterfte-verhoudingen. Het zou te technisch worden daar hier ter plaatse diep op in te gaan; het verslag van de Verzekeringskamer bevat echter dienaangaande een schat van gegevens om te kunnen concluderen, dat deze kern van het bedrijf zeer gezond is.

Daarnaast bestaat een zeer behoorlijke marge in wat de maatschappijen aan administratiekosten uitgeven en daarvoor voor de toekomst beschikbaar houden. Beschikbaar was in 1935 voor de administratiekosten 12.41 pCt. der bruto-premiën en nodig slechts 6.32 pCt., bij de volksverzekeringmaatschappijen met haar zoveel duurdere week-incasso's waren deze cijfers 26.10 pCt. en 17.60 pCt., latende een overschot van respectievelijk 6.09 pCt. en 8.50 pCt. Door de in de loop der jaren toegepaste premie-verbeteringen en de reeds genoemde drang naar de „goedkope” verzekering, laten de thans afgesloten verzekeringen echter een geringere marge. Bovendien is de marge van het beschikbare boven het nodige sterk beïnvloed door de sterke reserveringen van oudsher toegepast. De hoge beschikbare percentages voor administratiekosten zijn zeer belangrijk hoger dan wat de verzekerden daartoe in hun premiën werkelijk betalen. Dit is een gevolg van de thans practisch door alle grote maatschappijen toegepaste usance, de wiskundige reserve volgens de z.g. „netto-methode” te berekenen. Het zou alweer te technisch zijn daar diep op in te gaan; volstaan moge worden met te wijzen op dit practisch resultaat, dat het de maatschappijen, die deze methode toepassen, een bijzondere grote extra weerstand geeft tegen de onzekerheden, welke de toekomst altijd nog in haar schoot kan hebben.

\* \* \*

Over de gulden-los-van-het-goud is hierboven weinig of niets gezegd en kan ook nog definitief weinig gezegd worden. Daar valuta-evenwicht over de gehele linie aanwezig was, gaven de September-gebeurtenissen van dit jaar geen directe schokken of gevolgen.

Indirect zullen de gevolgen zijn: verbetering van de kwaliteit der beleggingen, zoals reeds bij de hypotheeken is opgemerkt. Wellicht zo aanstonds ook weer: groter verzekerde bedragen en meerdere nieuwe posten, als althans, wat wij allen hiervan hopen: opleving over de gehele linie, bewaarheid wordt. Uitbreiding dus van het bedrijf.

Deze uitbreiding zal dan echter voorlopig moeten geschieden op een wat hoger premie-niveau, dan waartoe dit in de laatste jaren was afgedaald. De dalende rente en de veiligheid, die de verzekerde terecht van zijn verzekeraar eist, brengt onherroepelijk mede, dat de levensverzekeraars bij de vernieuwing van hun bedrijf de nodige voorzichtigheid zullen moeten blijven betrachten. Alles wijst er op, dat men dit ook inderdaad zal doen en dat dus het beeld, dat thans zo goed is, ook goed zal blijven.

Prof. Dr. A. O. HOLWERDA.

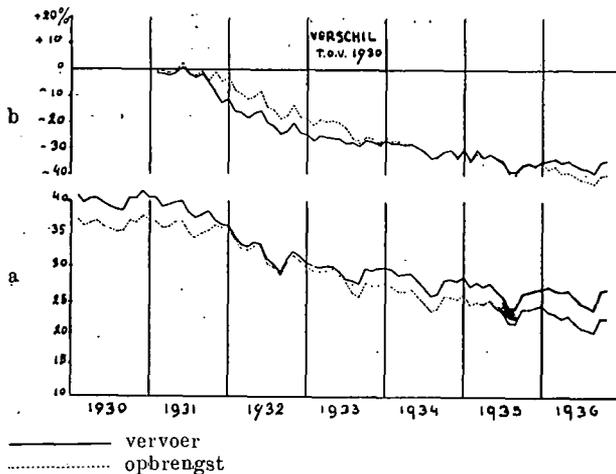
### ENKELE GEZICHTSPUNTEN BETREFFENDE DE DALING VAN INKOMSTEN DER VERVOERSBEDRIJVEN GEDURENDE DE CRISISPERIODE.

Aangetoond wordt, dat het onhoudbaar is de daling der vervoersinkomsten van de groote openbare vervoersbedrijven uitsluitend toe te schrijven aan de werkloosheid, of bijkomende oorzaken. De stelling wordt geponeerd, dat een betere maatstaf voor deze opbrengst-daling gevonden wordt in de daling van het inkomen der bevolking binnen het voedingsgebied eener bepaalde vervoersonderneming. De betreffende correlatie wordt berekend.

Sedert het intreden der economische depressie in Nederland in het jaar 1930 zijn vervoer en opbrengst van de groote stedelijke trambedrijven in ons land vrijwel onafgebroken tot nu toe gedaald (fig. 1 abc).

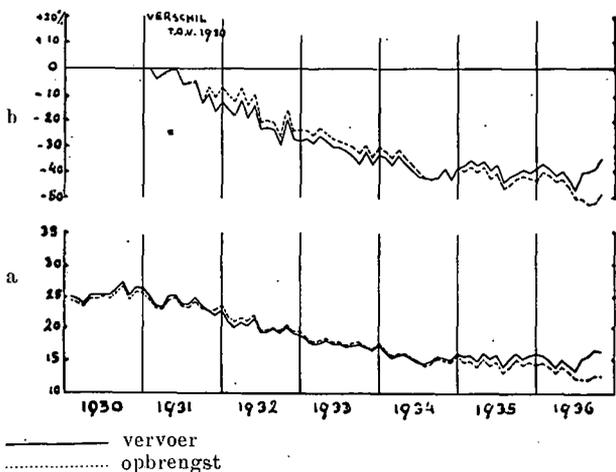
Nu wij najaar 1936 schrijven, is van een verhooging der inkomsten feitelijk nog nergens sprake. In Den Haag heeft het aantal passagiers een vermeerdering ondergaan in 1935 tengevolge van de drastische tariefsverlaging op 10 ct. dd. 1 Januari 1935;

Fig. 1a. Gemiddeld dagvervoer en opbrengst en achteruitgang t.o.v. 1930. Amsterdam.



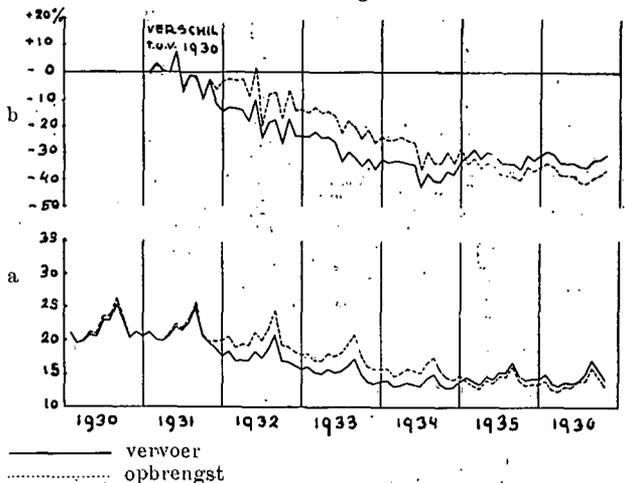
De verticale as a. geeft het gemiddeld dagvervoer (in tienduizenden) en de dagopbrengst per maand (in duizenden Guldens).  
De verticale as b. geeft de procenten t.o.v. de overeenkomstige maand 1930.

Fig. 1b. Gemiddeld dagvervoer en opbrengst en achteruitgang t.o.v. 1930. Rotterdam.



De verticale as a. geeft het gemiddeld dagvervoer (in tienduizenden) en de dagopbrengst per maand (in duizenden Guldens).  
De verticale as b. geeft de procenten t.o.v. de overeenkomstige maand 1930.

Fig. 1c. Gemiddeld dagvervoer en opbrengst en achteruitgang t.o.v. 1930. Den Haag.



De verticale as a. geeft het gemiddeld dagvervoer (in tienduizenden) en de dagopbrengst per maand (in duizenden Guldens).

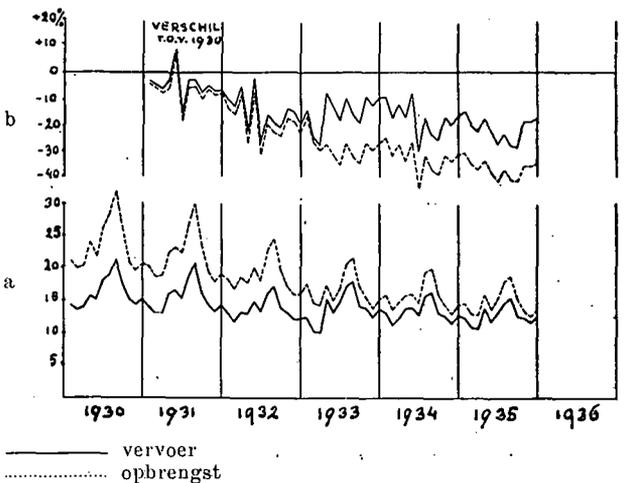
De verticale as b. geeft de procenten t.o.v. de overeenkomstige maand 1930.

in 1936 is nog steeds een zij het ook geringe vermindering waar te nemen. Rotterdam geeft sedert de invoering van het nieuwe sectietarief dd. 1 Juli 1936 een niet onaanzienlijke vermeerdering van het vervoer, die echter gepaard gaat met een voortgezette verlaging der vervoeropbrengst. Amsterdam geeft sedert 1 Januari 1936, toen ook daar een tariefswijziging werd ingevoerd, een verminderde achteruitgang van het vervoer te zien met een neiging tot toenemen (+ 1 pCt.) in Juli, September en October 1936, terwijl de opbrengst, die aanvankelijk nog sterk bleef dalen, vanaf Juli een enigszins minder, ongunstig verloop vertoont.

Tegenover 1930, het laatste voor het vervoer als normaal te beschouwen jaar, bedroeg de opbrengstvermindering over het jaar 1935 in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag resp. 35,3 pCt., 41,3 pCt. en 36,3 pCt.

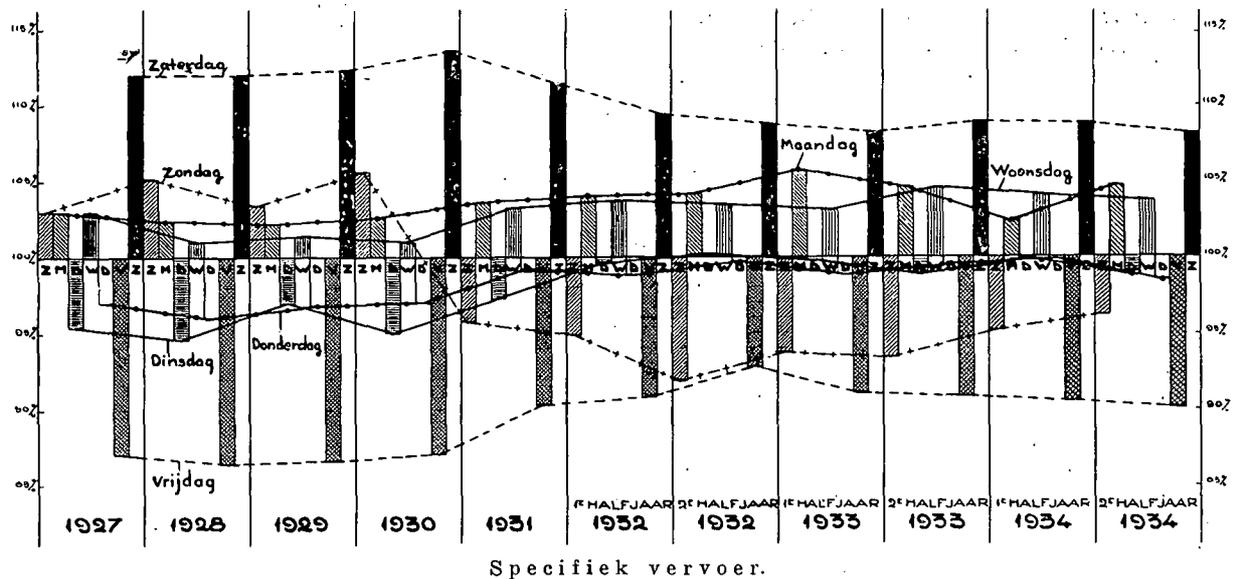
Ook de Nederlandsche Spoorwegen geven ditzelfde beeld (fig. 1d). Het dalingspercentage voor het jaar 1935 tegenover 1930 is, wat betreft de totale inkomsten 42,4 pCt., wat betreft de opbrengst van het reizigersvervoer 37,2 pCt.

Fig. 1d. Spoorwegen. Gemiddeld dagvervoer en opbrengst en achteruitgang t.o.v. 1930 (exclusief abonnementskaarten, weekkaarten 3e klasse en vacantiekaarten).



De verticale as a. geeft het gemiddeld dagvervoer (in tienduizenden) en de dagopbrengst per maand (in duizenden Guldens).  
De verticale as b. geeft de procenten t.o.v. de overeenkomstige maand 1930.

Fig. 2. Specifiek werkdagvervoer. Gemeentetram Amsterdam.



Dagen	1927-'30	1931	1e halfjaar 1932	2e halfjaar 1932	1e halfjaar 1933	2e halfjaar 1933	1e halfjaar 1934	2e halfjaar 1934
Zondag.....	+ 4.- o/o	- 4.2 o/o	- 5.2 o/o	- 8.2 o/o	- 6.3 o/o	- 6.6 o/o	- 4.8 o/o	- 3.8 o/o
Maandag.....	+ 2.5 o/o	+ 3.7 o/o	+ 4.- o/o	+ 4.1 o/o	+ 5.7 o/o	+ 4.6 o/o	+ 2.4 o/o	+ 4.7 o/o
Dinsdag.....	- 4.- o/o	- 2.7 o/o	- 0.4 o/o	+ 0.1 o/o	- 0.3 o/o	- 1.2 o/o	- 0.4 o/o	- 1.2 o/o
Woensdag.....	+ 1.5 o/o	+ 3.1 o/o	+ 3.7 o/o	+ 3.2 o/o	+ 3.0 o/o	+ 4.5 o/o	+ 4.1 o/o	+ 3.8 o/o
Donderdag.....	- 3.5 o/o	- 0.8 o/o	- 1.2 o/o	- 0.3 o/o	- 1.2 o/o	- 0.5 o/o	- 0.6 o/o	- 1.5 o/o
Vrijdag.....	- 13.- o/o	- 9.7 o/o	- 9.2 o/o	- 7.2 o/o	- 8.9 o/o	- 9.1 o/o	- 9.4 o/o	- 9.9 o/o
Zaterdag.....	+ 12.5 o/o	+ 11.3 o/o	+ 9.4 o/o	+ 8.7 o/o	+ 8.1 o/o	+ 8.9 o/o	+ 8.8 o/o	+ 8.2 o/o

Dat er ernstige veranderingen in het economisch bestel der maatschappij hebben plaats gehad, blijkt o.a. uit de verschuivingen, welke het vervoer op de verschillende dagen per week ondergaan heeft.

Fig. 2 geeft den gang van zaken bij het gemeentelijk trambedrijf te Amsterdam. Het vervoer op Zondag gedurende de beschouwde periode toont een eigenaardig verloop.

Was nl. voor het inzetten der crisis het Zondagsvervoer 4 à 5 pCt. boven het weekgemiddelde, in 1931 zakt dit plotseling tot - 4 pCt. en zelfs verder tot ruim - 8 pCt. in het 2e halfjaar 1932, om daarna weer relatief toe te nemen tot - 3,8 pCt. in het 2e halfjaar 1934.

In dezelfde periode neemt het Zaterdagvervoer relatief af van + 13 pCt. tot + 9 pCt. t.o.v. het weekgemiddelde.

Nu bevatten zooals bekend is de Zaterdag en de Zondag in het Stadsvervoer, behalve het woon- en werkwijken-verkeer en het normale zakenverkeer, ook nog een belangrijk contingent vervoer, ten behoeve van weekend vervoer, schouwburg-, bioscoop- en ander amusementsvervoer. Dit alles is t.o.v. het zoogenaamde zakenvervoer min of meer als luxe vervoer te beschouwen. De Vrijdag bevat naast het normale kwantum zakelijk verkeer, een geringer luxe verkeer en is dan ook een zoogenaamd stille dag, die aanmerkelijk beneden het week-gemiddelde blijft.

Terwijl de Zaterdag en de Zondag in deze crisisperiode aanmerkelijk zijn afgenomen, is het Vrijdagsvervoer in veel geringere mate aangetast, zoodat wij ten opzichte van het weekgemiddelde het Vrijdagsvervoer zien toenemen. Evenals de Vrijdag zijn ook de andere werkdagen ten opzichte van het weekgemiddelde, zij het in geringere mate gestegen. Uit een ander blijkt, dat waar de crisis op het zakenvervoer zijn stempel gedrukt heeft, dat in nog veel sterkere mate het geval is met het vervoer, dat een element van luxe in zich bevat, hetgeen zich dan ook overigens zeer goed laat begrijpen.

Uit figuur 2 blijkt verder, dat na 1932 het Zondagsvervoer relatief weer gestegen is, terwijl de andere dagen, met name de Vrijdag, een zwakke neiging tot relatieve daling vertoonen.

Voor zoover het betreft de Amsterdamsche Gemeentetram, wijst het geschetste beoep er dus op, dat de na de algemeene malaise overgebleven passagiers geleidelijk weer dezelfde gewoonten gaan aannemen als de gemiddelde tramgebruiker van vóór 1931. Doch niettemin ligt het vervoersniveau als geheel thans, zooals reeds werd aangetoond, aanzienlijk lager dan voor het intreden van de crisis. Het bovenstaande geeft reden om aan te nemen, dat er dus blijkbaar een categorie inwoners is weggevallen als tramgebruiker, terwijl anderzijds de overgeblevenen minder van dit vervoermiddel gebruik maken dan voorheen.

Welke zijn nu de inwoners, die geen gebruik meer maken van het publieke vervoermiddel en om welke reden zijn zij uitgevallen?

De verleiding is groot, deze achteruitgang uitsluitend op de werkloosheid terug te voeren, doch uit het hierna volgende zal blijken, dat dit op z'n minst genomen een onvolledige oplossing genoemd moet worden.

In fig. 3 is weergegeven het verband tusschen de vervoersontvangsten, omgerekend op ontvangsten per inwoner per jaar, en het aantal ingeschreven werkloozen per 100 inwoners te Amsterdam, Rotterdam en Den Haag, benevens het verband tusschen de ontvangsten der Ned. Spoorwegen per inwoner per jaar (voor reizigersvervoer en voor totale inkomsten) en de werkloosheid per 100 inwoners van het geheele land.

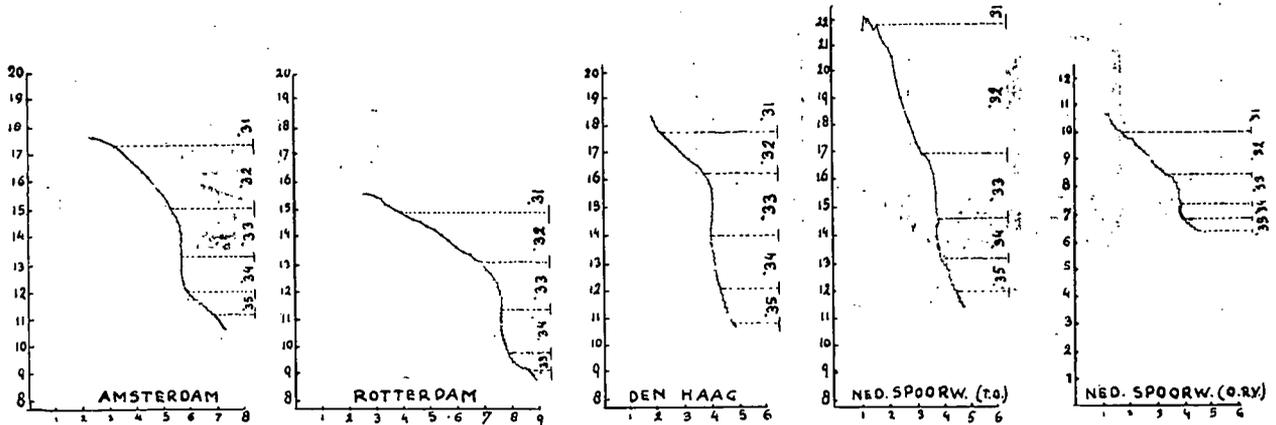
Uit deze curven blijkt, dat het verband tusschen deze beide grootheden alleen bij de totaal spoorwagentvangsten bij ruwe benadering lineair genoemd kan worden. Voor de vervoersopbrengsten in onze groote steden zou het verband mogelijk grof benaderd kunnen worden door een tweedegraadskromme. Inderdaad zijn hiertoe pogingen gedaan, doch deze benadering faalt na het jaar 1934.

Schijnbaar is de invloed der werkloosheid in sommige jaren (1933 en 1934) aanzienlijk grooter dan in andere jaren. In de jaren 1933-1934 ging nl. zonder noemenswaardige vergroting der werkloosheid de vervoersopbrengst van alle beschouwde bedrijven sterk achteruit.

Indien echter het verloop van deze 4 curven uit-

Fig. 3.

Verband tusschen werkloosheid en opbrengst personenvervoer.  
Amsterdam—Rotterdam—Den Haag—Ned. Spoorwegen.



T.O. = totale opbrengst. O.R.V. = opbrengst reizigersvervoer.

De horizontale assen geven aan de: Tendens werkloozen per 100 inwoners (t.a.v. de Ned. Spoorwegen op het geheele Rijk betrekking hebbende).

De verticale assen geven aan de tendens van de opbrengst per jaar per inwoner.

sluitend over het jaar 1935 door een rechte benaderd wordt, dan blijkt, dat een verhooging der werkloosheid met één werkloze per 100 inwoners, de opbrengst van de vervoersondernemingen doet dalen:

Te Amsterdam met $f$ 0,87 p. inw. p. j. of per werkloze met $f$ 87,— p. j	
Te Rotterdam " " 0,80 " " " " " " " " 80,— " "	
Te Den Haag " " 2,75 " " " " " " " " 275,— " "	
Voor het Rijk " " 0,82 " " " " " " " " 82,— " "	

De opbrengst per inwoner nu in de genoemde bedrijven bedroeg over 1935 resp.  $f$  11,  $f$  9,  $f$  10.50 en  $f$  6.35 per jaar.

Voor het jaar 1935 kan uit de gegeven cijfers berekend worden, dat de vermeerdering van de werkloosheid met één werkloze gepaard gaat met het verschijnsel, dat resp. te Amsterdam 7.9, te Rotterdam 9.10, te Den Haag 26.1 en in het geheele Rijk 12.9 inwoners zich aan het vervoer onttrekken.

Uit deze getallen blijkt, dat wanneer één nieuwe werkloze wordt ingeschreven, de crisisinvloed zich niet bepaald heeft tot deze éne persoon, maar in veel wijderen omvang zich heeft doen gelden en dus ook allerlei andere personen, die dan niet direct geregistreerd kunnen worden, heeft getroffen.

Het bovenstaande toont aan, dat de werkloosheid op zichzelf genomen als index voor de te verwachten vervoeropbrengst niet bruikbaar kan zijn.

In verscheidene publicaties wordt wel aangenomen, dat één werkloze meerdere inwoners doet wegvallen als gebruiker van het openbare vervoermiddel, doch meestal wordt hiervoor een getal van 2 à 4 personen aangenomen, overeenkomende met de gemiddelde gezinsgrootte (Kemman, Betrachtungen zur Tarif- und Verkehrsgestaltung pag. 34). Deze cijfers zijn evenwel voor ons land en stellig voor het jaar 1935 veel te laag.

Echter geeft de hierboven uitgevoerde berekening nog géén volledig resultaat; de sterk varieerende helling der curven (fig. 3), wijst reeds hierop. Een deel van den achteruitgang kan niet verklaard worden en wordt meestal teruggevoerd op „algemeene verslechtering” van den economischen toestand.

Daar het toch mogelijk moest zijn deze algemeene verslechtering in rekening te brengen, is door mij nagegaan in hoeverre het inkomen der bevolking van invloed kan zijn op de vervoersopbrengst van de hier behandelde 4 groote vervoersondernemingen. Hiertoe werden in grafiek tegen elkaar uitgezet het belastbare inkomen volgens de belastingjaren tegen de vervoersontvangsten (fig. 4 abcd). Nu blijkt hieruit, dat het verband tusschen deze beide grootheden voor de beschouwde bedrijven kan voorgesteld worden door curven, welke vloeiend verlopen.

Curve I geeft het verband tusschen het belastbaar zuiver inkomen der bevolking en de vervoersontvang-

sten over het jaar, waarin dat inkomen genoten wordt, dus bijvoorbeeld het inkomen over het belastingjaar 1 Mei 1933 tot 30 April 1934 en de vervoersontvangsten over het kalenderjaar 1932.

Deze punten liggen op een sterk gekromde curve, welke benaderd kan worden door een gelijkzijdige hyperbool met asymptoten evenwijdig aan de assen.

Indien deze samenhang inderdaad bestond, dan zou bij stijgend inkomen de vervoerstijging progressief afnemen en practisch spoedig een plafond bereiken.

Fig. 4a. Verband tusschen inkomen en vervoersopbrengst. Amsterdam.

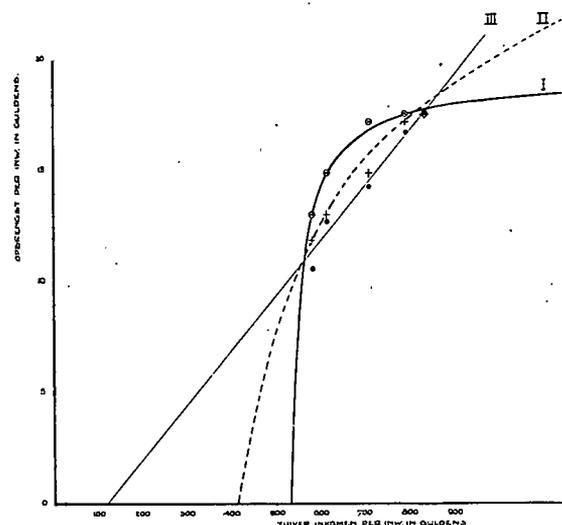
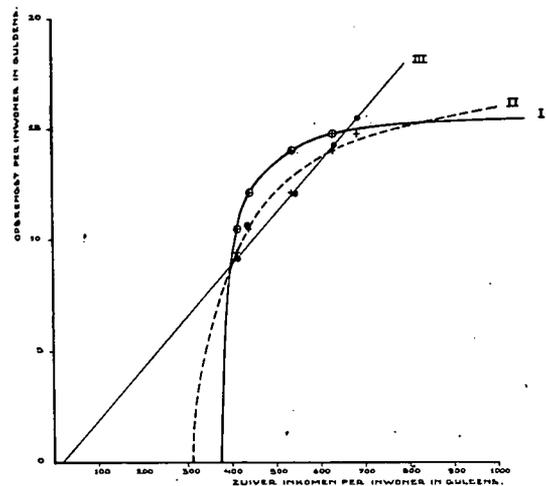


Fig. 4b. Verband tusschen inkomen en vervoersopbrengst. Rotterdam.



Nu wijst Thomas (Wirtschaft, Nahverkehr und Städtebau, gezeit an Beispiel der Reichshauptstadt Berlin) er op, dat tusschen werkloosheid en vervoer weliswaar een samenhang bestaat, maar met een zekere faseverschuiving, welke hij bepaalt op ongeveer één jaar, d.w.z. dat wanneer de werkloosheid toeneemt, de invloed dier toename zich eerst na een jaar doet gevoelen in den vervoersopbrengst.

Zoover dezerzijds over gegevens beschikt wordt, is deze faseverschuiving voor Nederland wellicht nog grooter en te bepalen op 14 à 16 maanden. Wanneer wij een dergelijke faseverschuiving tusschen inkomen en vervoer ook aannemen, dan vervormt zich de curve I. Bij faseverschuiving van één jaar ontstaat het beeld, weergegeven door curve II, waarin dus uitgezet zijn de punten van bijv. het belastingjaar 1933—1934 tegen de vervoersopbrengst over het kalenderjaar 1933. Deze curven II zijn eveneens hyperbolen met asymptoten evenwijdig aan de assen. Het plafond ligt thans echter veel hoger.

Mogen wij een fase-verschuiving aannemen van 16 maanden en zetten wij dus tegen elkaar uit het inkomen vermeld in de belastingaangifte 1933/34 (dus genoten in het kalenderjaar 1932) en de vervoersopbrengst in de periode 1 Mei 1933 tot 30 April 1934, dan krijgen wij de curven III, welke benaderd kunnen worden door rechte lijnen.

Dit wil zeggen, dat de ontvangsten van deze vervoersbedrijven een vast percentage bedragen van een deel van het inkomen der bediende bevolking, namelijk van het deel, dat overblijft na aftrek der kosten voor noodzakelijk levensonderhoud. Hier vindt dus het element van luxe, aangeduid bij de bespreking van het verschillend karakter van het weekdagvervoer in fig. 2, zijn verband.

Fig. 4c. Verband tusschen inkomen en vervoersopbrengst. Den Haag.

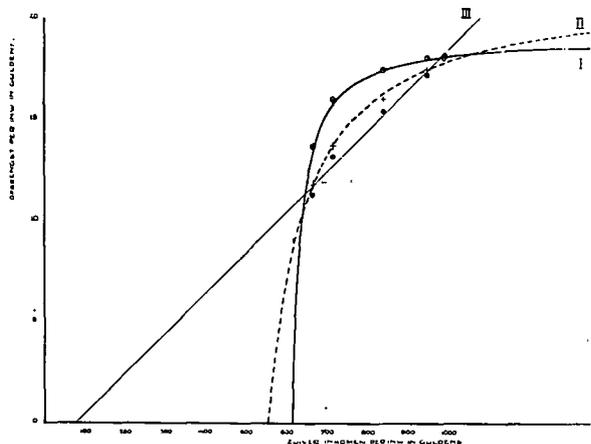
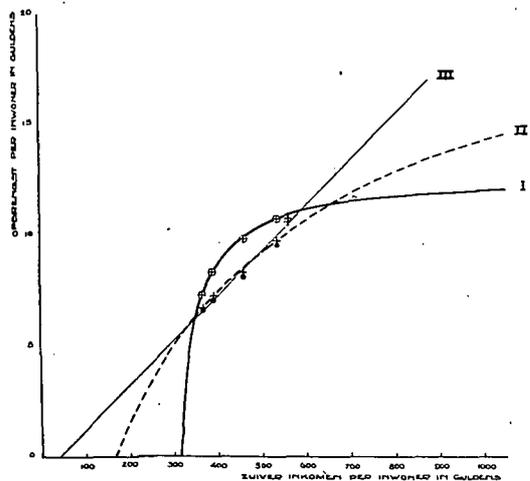


Fig. 4d. Verband tusschen inkomen en vervoersopbrengst. Nederlandsche Spoorwegen.



Het percentage, dat de bevolking besteedt aan het vervoer, berekend uit curve III, bedraagt thans voor Amsterdam 1,98 pCt. van het inkomen, voor Rotterdam 2,22 pCt., voor Den Haag 1,70 pCt. en voor het geheele land 1,84 pCt. (uitsluitend personenvervoer der spoorwegen).

Met het bovenstaande moge dus aangetoond zijn, dat de vervoersontvangsten der openbare vervoersbedrijven een vaste budgetpost vormen van het inkomen der bevolking en als zoodanig een rechtstreekschen maatstaf geven van de economische omstandigheden, waarin de bevolking verkeert.

Ir. W. B. I. HOFMAN.

#### KENTERING IN DE SCHEEPSBOUW.

In de laatste weken is er verschillende malen melding gemaakt van nieuwe opdrachten aan onze scheepswerven. Aan de aanvang van een daarmede blijkbaar ingeleid nieuw tijdperk voor onze Nederlandse scheepsbouwindustrie is het zeker de moeite waard na te gaan, hoe het met deze industrie gesteld is, wat haar belang is en wat voor de toekomst gehoopt kan worden.<sup>1)</sup>

De Nederlandse scheepswerven oefenen drieërlei soort werk uit:

1o. bouw voor de grote zeevaart, waartoe in feite niet gerekend dienen te worden de kleine motorzeeschepen (z.g. motorcoasters), hoewel die wel in de — in deze toonaangevende — statistieken van Lloyd's Register zijn opgenomen. Lloyd's statistieken toch bevatten alle koopvaardij-schepen van 100 Bruto Register Tonnen en daarboven;

2o. scheepsreparatie, bijna steeds uitgeoefend op werven, die ook nieuwe schepen bouwen;

3o. bouw van binnenvaartschepen, Rijnschepen, baggermateriaal, enz.

Het is in Nederland vrijwel niet mogelijk de bedrijven naar bovengenoemde splitsing in te delen. Zeker zijn er een vijftal werven aan te wijzen, die uitsluitend de onder 1o. en 2o. genoemde bedrijfstakken uitoefenen, doch het grote aantal, meestal kleinere werven, die over ons land verspreid zijn, houden zich weliswaar in hoofdzaak met bouw voor de binnenvaart bezig, doch strekken hun werkzaamheden ook uit over de motorkustvaartuigen en nemen zo nu en dan grotere zeeschepen in bouw. Deze motorkustschepen vormen een zeer interessant en economisch belangrijk onderdeel van de scheepvaart en scheepsbouw van ons land, doch in dit artikel gaat de aandacht in de eerste plaats uit naar de bouw van zeeschepen voor de grote vaart.

Het zeer bijzondere van de scheepsbouwindustrie is toch wel dit, dat zij uitsluitend voor de zeescheepvaart werkt. Haar wel en wee hangt dan ook geheel daarmede samen. Geen wonder, dat de depressie, waar de scheepvaart na 1929 onder leed, bijzonder zwaar op deze tak van nijverheid drukte. Sommige werven maakten ander soort ijzerconstructies, andere bouwden vliegtuigen en zelfs schoolbanken. Het hielp niet. De scheepsbouwindustrie lag vrijwel stil, toen de zeescheepvaart verliezen leed en bleef lijden.

De enkele orders, die afkwamen, hielden een aantal bedrijven mondjesmaat aan de gang, sommige werden met reparatiewerk in het leven gehouden. In 1929 liep 186.517 B.R.T. van stapel, in 1932 slechts 26.232 B.R.T. Zowel door samenvoeging als door opheffing van bedrijven verminderde het aantal beschikbare hellingen enigermate. De financiële uitkomsten waren over de gehele lijn bedroevend. Grote dank is de industrie verschuldigd aan de belangrijke orders in het dieptepunt van de depressie door het Shell Concern in Nederland geplaatst.

<sup>1)</sup> Wie over de geschiedenis en betekenis van de Nederlandse scheepsbouw meer wil weten, zij verwezen naar „De Scheepsbouw-nijverheid in Nederland” van Ir. J. W. Bonebakker, publicatie No. 16 van het Nederlandsch Economisch Instituut.

Ofschoon bouw voor de Marine hier verder buiten beschouwing blijft, dient de toeneming van deze orders in de slechte jaren niet onvermeld te blijven.

Sinds de 2e helft van 1936 is de zeescheepvaart opgeleefd, tengevolge van toeneming van het vervoer. Dit geldt niet alleen voor goederen, doch ook voor passagiers, hetgeen in het bijzonder merkbaar is in het verkeer over de Noord Atlantische Oceaan. De toeneming van het goederenvervoer heeft zich in korte tijd als een olievlek over de gehele wereld verspreid. De aanzienlijke vermindering van de wereldtonnage in de laatste 5 jaar deed zelfs op sommige routes een tekort aan tonnage ontstaan. Door oogstverhoudingen nam het vervoer van graan belangrijk toe. Wellicht speelt hierbij het aanleggen van oorlogsvoorraden een rol. Het toenemende ertsvervoer is wel zeker een gevolg van de alom heersende bewapeningswedstrijd. Van het een komt het ander. Na de eerste prijsstijgingen van de goederen werd aankoop en vervoer gestimuleerd door vrees voor verdere prijsstijgingen.

Financiëel wordt de scheepvaart in vele landen blijvend gesteund door de Overheid hetzij uit nationalistische tendenzen, hetzij met het oog op voorziening van grondstoffen in oorlogstijd. Meestal gaan beide motieven samen.

Geen wonder, dat de scheepsbouw thans de gevolgen begint te ondervinden van de opleving in de scheepvaart. De monetaire maatregel van 26 September 1936 maakt bovendien de positie van de Nederlandse scheepsbouw op de internationale markt gemakkelijker.

De scheepsbouw in Nederland heeft sinds de aanvang dezer eeuw in toenemende mate in de bouwbehoefte van de Nederlandse zeescheepvaart voorzien. Van de lijnrederijen is alleen de Holland-Amerika Lijn voor haar passagiersschepen tot na de oorlog nog in het buitenland ter markt gegaan. De Koninklijke Paketvaart Maatschappij heeft tot voor kort uitsluitend in Nederland gebouwd. De Indische lijnen bijna uitsluitend.

Hoe staat nu de Nederlandse koopvaardijvloot er voor? Na 1929 is de tonnenmaat verminderd met 14 pCt. door verkoop voor sloop en naar buitenlandse concurrenten. De gemiddelde leeftijd is thans 13 jaar, waarvan — zonder tankschepen — 66 pCt. ouder is dan 10 jaar en slechts 3½ pCt. jonger dan 5 jaar. Neemt men aan, dat een schip 20 jaar meegaat (in sommige gevallen ligt de economische levensgrens van een schip hoger), dan dient dus voor een regelmatig op peil blijven, 50 pCt. van de vloot niet ouder te zijn dan 10 jaar en 25 pCt. niet ouder dan 5 jaar. Bovengenoemde percentages tonen hoe ver de werkelijkheid af is van deze theoretische wenselijkheid, vooral voor de laatste 5 jaren. Er moet nodig gebouwd worden, wil Nederland blijven varen.

Kan de Nederlandse zeescheepvaart de nationale werven nu overstelpen met orders, nu de uitkomsten van de vaart verbeteren?

Er zijn twee bezwaren. In de eerste plaats zijn de meeste rederijen zo uitgeput door jarenlange verliezen, dat er geen geld is om te bouwen, al zijn er gelukkig enkele gunstige uitzonderingen. Het benodigde geld moet eerst verdiend worden en dat vergt tijd. Crediet is niet makkelijk te krijgen en wordt door vele reders terecht gevreesd. Kapitaal aantrekken gaat langzaam en slechts in beperkte mate. Overbrugging van deze overgangstijd door Overheidshulp is nodig en kan zonder nadeel geschieden, indien daarbij selectief tewerk wordt gegaan.

Belangrijk voor de Nederlandse scheepsbouw is zijn positie in de internationale markt. Nederland concurreert met Groot-Brittannië en Ierland, Duitsland en Scandinavië. Deze om de Noordzee liggende landen kunnen, wat de scheepsbouw betreft, als een geheel worden beschouwd, tegenover België, Frankrijk, Italië, de Verenigde Staten en Japan, die van minder belang zijn, hetzij door geringe afmetingen van de

scheepsbouwindustrie, hetzij doordat zij andere markten bedienen.

De onderlinge verhouding van de productie der werven in Groot-Brittannië, Nederland, Duitsland en Scandinavië sinds 1899 blijkt uit opgave I. De gegevens zijn genomen uit de statistieken van Lloyd's Register over van stapelgelopen tonnage. Zij omvatten alle koopvaardijsschepen van 100 B.R.T. en daarboven. Rusland is na 1914 niet opgenomen onder de „B.R.T. totaal”, welke overigens de gehele wereld omvat.

Opgave I. Van stapelgelopen tonnage.  
In Noordzeelanden onderling vergeleken.

Jaar	B.R.T. totaal	In procenten van totaal				B. R. T. Nederland
		Gr.-Br.	Neder-land	Duits-land	Scandi-navië	
1899..	2.121.738	70	1.7	10	3	34.384
1904..	1.987.935	60	2.8	10	4	55.636
1909..	1.602.057	62	3.7	8	2.5	59.106
1914..	2.852.753	60	4.1	14	3.5	118.153
1921..	4.356.843	35	5.3	12	4.5	232.402
1924..	2.247.751	64	2.8	8	5.5	63.627
1929..	2.793.210	55	6.7	9	9	186.517
1930..	2.889.472	51	5.3	8	11	153.072
1931..	1.557.808	30	7.3	7	15	113.663
1932..	726.591	26	3.6	11	11	26.232
1933..	489.016	27	7.3	9	21	35.899
1934..	967.419	47	4.8	8	14	46.905
1935..	1.302.080	38	4.4	17	20	57.133

Merkwaardig is vergelijking van de jaren 1899 en 1929. Groot-Brittannië heeft veel verloren. Duitsland is niet veel veranderd, Nederland en Scandinavië zijn belangrijk vooruitgegaan. Van 1929 tot 1935 valt op, dat de achteruitgang van Groot-Brittannië voortschreed terwijl Scandinavië het deel, dat zij had van de 4 groepen tezamen, zag verdubbelen. Nederland is teruggevallen tot het deel, dat zij in 1914 had. Duitsland vertoont in 1935 een plotselinge toeneming.

Aangetekend zij, dat de hier behandelde 4 groepen tezamen 80 pCt. van de wereldproductie aan schepen omvatten, evenals reeds in 1899 het geval was. Gedurende de eerste na-oorlogse jaren en nogmaals in het diepste depressiejaar 1929 daalde dit percentage tot even boven 50. Verder was het steeds ongeveer 80.

Over ieder van de vier groepen een enkel woord van toelichting:

Groot-Brittannië heeft kennelijk zijn suprematie als scheepsbouwland aanzienlijk ingeboet. Dat daar te lande de conclusie hiervan getrokken wordt, blijkt wel uit de werkzaamheden van de National Shipbuilding Security Ltd., waardoor een belangrijk aantal hellingen werd opgeruimd.

In Scandinavië speelt Noorwegen een kleine rol (10 pCt. in 1935). Zweden en Denemarken breiden hun scheepsbouw belangrijk uit. Zij hadden in 1935 resp. 41 pCt. en 48 pCt. van de productie der 3 landen.

In Duitsland zijn thans alle hellingen bezet. Er wordt koortsachtig gewerkt, vooral voor buitenlandse rekening. Zo is in de loop van 1935 ruim 50.000 B.R.T., zijnde meer dan f 10.000.000,— werk, in Duitsland besteld voor Nederlandse rekening — en hiermede is het wellicht nog niet afgelopen. Een zeer groot deel van dit werk heeft Duitsland kunnen bemachtigen door compensatie-regelingen en door buitenlands geld in scheepsvorm een uitvoermogelijkheid te bieden. Het is de vraag hoe het Duitse percentage er uit zal zien, als deze koortsverwekkers uitgewerkt zijn. Voor het ogenblik moet geconstateerd worden, dat bovengenoemde transacties als een verlies van vele miljoenen voor de Nederlandse scheepsbouwindustrie te boeken zijn. De Nederlandse werven moeten zich maar schraal troosten met de wetenschap, dat het de uitvoer van Nederlandse en Nederlands-Indische landbouwproducten ten minste ten goede komt. Weliswaar zijn in Nederland ook orders voor buitenlandse rekening geplaatst (Enge-

land, Noorwegen, Brazilië), doch tot een veel lager bedrag.

Ten einde het typisch bezwaar te verhelpen, dat statistieken te langzaam voor de dag komen voor ons steeds versnellend levenstempo, is in *Opgave II* vermeld, de *tonnage in aanbouw* per kwartaal, gepubliceerd door Lloyd's Register. De getallen, noch de percentages zijn gelijk aan de opgaven over van stapelgelopen tonnage. Dit verschil vindt zijn oorsprong in tijdsverschuiving tussen „in aanbouw” en „van stapelgelopen”. De tendens der getallen in *Opgave II* wijst er op, dat Groot-Brittannië en Scandinavië gelijk blijven tussen de andere in beschouwing genomen groepen. In Duitsland neemt de koorts nog toe. In Nederland is een gezonde toeneming merkbaar. Opvallend is, dat de totaal in aanbouw zijnde tonnage van het 3e kwartaal 1935 tot het 3e kwartaal 1936 met 75 pCt. is toegenomen, terwijl voor Nederland in deze periode de toeneming 125 pCt. bedraagt. Toch is 140.000 B.R.T. in aanbouw niet bijster veel. Het bevat 33.000 B.R.T. voor het s.s. „Nieuw Amsterdam” voor de Holland-Amerika Lijn en ruim 70.000 B.R.T. voor de pas bestelde 8 tank-schepen voor het Shell Concern. Er is dus nog niet veel in begrepen van de bestellingen, welke zo hoog nodig zijn om onze koopvaardij op peil te brengen.

Opgave II. Tonnage in aanbouw per kwartaal.  
In Noordzeelanden onderling vergeleken.

Jaar	B.R.T. totaal	In procenten van totaal				B.R.T. Nederland
		Gr.-Br.	Neder-land	Duits-land	Scandi-navië	
1934						
1e kw.	1.079.171	45	4.8	8	11	51.315
2e „	1.216.340	48	4.5	8	11	54.765
3e „	1.311.387	46	5.4	9	12	70.735
4e „	1.251.722	48	3.8	11	12	48.333
1935						
1e kw.	1.269.534	44	4.8	12	13	60.371
2e „	1.282.531	44	5.9	19	14	75.446
3e „	1.197.969	44	5.2	22	13	62.645
4e „	1.543.153	48	6.8	16	11	104.325
1936						
1e kw.	1.820.114	46	8.0	17	11	146.280
2e „	1.951.005	43	7.6	19	11	148.005
3e „	2.111.437	44	6.6	20	10	140.475

De economische waarde van de getallen en percentages in de opgaven is in de loop der jaren niet ongewijzigd gebleven. De volgende verschuivingen zijn te onderkennen:

a. Het beschikbare aantal hellingen en de lengte ervan is in de loop der jaren belangrijk toegenomen in Nederland, Zweden en Denemarken. In Duitsland en Noorwegen bleef het vrijwel gelijk. In Groot-Brittannië nam het af.

b. De gemiddelde grootte der schepen nam toe, zodat voor eenzelfde tonnage minder hellingen nodig zijn.

c. De bouwduur is afgenomen door betere outillage der werven en verhoging der bedrijfsefficiency.

d. De productie per man nam aanzienlijk toe. In Nederland is zij ongeveer verdubbeld. In Groot-Brittannië is de toeneming later gekomen en minder.

In Nederland doet zich gebrek aan geschoolde werkkrachten vrezzen. Te voorzien is, dat dit slechts zeer tijdelijk zal zijn, indien de werklieden, die lang werkloos waren, zich voor passende lonen weder in de industrie willen doen inschakelen.

Voor de toekomst van onze Nederlandse scheepsbouwindustrie kan met grond verwacht worden, dat zij thans het diepste punt achter de rug heeft. De snelheid, waarmede een haar toekomstend welvaartspeil bereikt zal worden, hangt af van de mogelijkheid voor Nederlandse reders om snel die orders te plaatsen, die noodzakelijk zijn om hun plaats op wereldzeeën te handhaven. De vraag of de Regering hierbij zal helpen speelt een grote rol. Te hopen is,

dat de voordelen van grote efficiency en bekwame leiding van onze werven niet voor een deel verloren zullen gaan door tegenslagen in levertijd van scheepsbouw materiaal, waarvoor wij op het buitenland aangewezen zijn.

Ir. W. ROYER.

## AANTEKENINGEN.

### Een prijs-index voor Nederlandsch-Indische uitvoerproducten. <sup>1)</sup>

De prijsbeweging van een aantal koloniale grondstoffen en voedingsmiddelen op de wereldmarkt, heeft, tengevolge van de groote beteekenis van den uitvoer van die producten uit Nederlandsch-Indië, voor dat land groote waarde.

Een beoordeeling van de conjunctuur in Nederlandsch-Indië, aan de hand van de reeds bestaande prijsindices voor grondstoffen en koloniale voedingsmiddelen, was evenwel, door het feit, dat deze indices ongewogen waren, vrij onzuiver.

Het Nederlandsch Economisch Instituut heeft daarom besloten, een voor Nederlandsch-Indië van meer beteekenis zijnden index samen te stellen. Daartoe is, aan de hand van de uitvoerwaarde van een zestal belangrijke uitvoerproducten (rubber, suiker, thee, koffie, tin en tinerts, copra), die tezamen ca. 50—65 pCt. van de totale Indische uitvoerwaarde vertegenwoordigen, voor elk product afzonderlijk de relatieve beteekenis in den totalen uitvoer berekend. Dit relatieve aandeel wordt nu als wegingscoëfficiënt voor den prijsindex gebruikt.

Deze coëfficiënten, vermenigvuldigd met de wereldmarktprijzen der gebruikte producten, die overigens met den uitvoerprijs (waarde gedeeld door hoeveelheid) vrij goed overeenstemden, leveren zodoende uiteindelijk den gewogen prijsindex op.

Een vergelijking van het beloop van dezen index met dat van de reeds bestaande en reeds in E.-S.B. gepubliceerde ongewogen indices voor grondstoffen (gemiddelde van 14 producten) en koloniale producten (suiker, thee, koffie, cacao), liet zien, dat deze weliswaar in het geheel gelijk gericht is, doch op sommige punten afwijkingen vertoont. Deze afwijkingen werden veroorzaakt door de speciale beteekenis van voor Indië belangrijke producten in den nieuwen index.

Om den index ook voor maand- en weekcijfers bruikbaar en hanteerbaar te maken, moest nog een verdere bewerking worden uitgevoerd. De wegingscoëfficiënten voor de maand- en weekgegevens werden verkregen door berekening van het gemiddelde der relatieve aandelen van de verschillende producten in de uitvoerwaarde van de afgelopen 12 maanden. Daar echter de gedetailleerde gegevens van den Indischen uitvoer hier te lande eerst 3 maanden na de betreffende laatste maand bekend worden, worden de prijsindices voor de laatste 3 maanden voorloopig gewogen, totdat na het verschijnen van de handelsstatistiek over het geheele jaar, weging met het jaarlijksche aandeel der diverse producten kan plaats vinden, waardoor de gegevens definitief worden. Uit de cijfers zal dit blijken doordat de definitieve gegevens vet gedrukt worden. De afwijkingen tusschen voorloopige en definitieve gegevens zijn intusschen echter gering.

Wij willen er tenslotte op wijzen, dat deze nieuwe index, die in het vervolg in de plaats van den index voor koloniale producten zal treden, door zijn speciale wijze van weging alleen voor Nederlandsch-Indië beteekenis heeft, en dus alleen met betrekking tot dat land mag worden gebruikt.

<sup>1)</sup> Een uitvoerige bespreking van de noodzakelijkheid, de samenstelling en de berekening van dezen index heeft in het Economisch-Statistisch Maandbericht van December 1936 plaats gevonden.

### Georganiseerde emigratie.

Het emigratievraagstuk is in Nederland in de laatste jaren, vooral tengevolge van de groote werkloosheid, weer sterk naar voren gekomen. Zoo heeft de Nationale Vereeniging tegen de Werkloosheid in September jl. over het vraagstuk van de bevordering van den uitvoer en doeltreffende emigratie een drietal praeadvies laten uitbrengen door de heeren Dr. Ir. B. Bölger, Dr. T. P. van der Kooy en Ir. R. A. Verwey. De stichting Landverhuizing Nederland is in de laatste jaren zelfs zeer actief werkzaam. Op het oogenblik wordt bijv. in Brazilië een onderzoek ingesteld door een landbouwkundig ingenieur naar de levenskansen van Nederlanders in Brazilië.

In dit verband is het interessant kennis te nemen van een geschrift<sup>1)</sup>, waarin een Zwitser, Felix Moeschlin, een kolonisatieplan ontwerpt voor emigratie van Zwitsers naar Paraná in het Zuiden van Brazilië. Dit plan is daarom zoo merkwaardig, omdat de ontwerper een voorstander is van wat men zou kunnen noemen, georganiseerde emigratie. Moeschlin gaat uit van de gedachte, dat een dergelijke kolonisatie op streng gedisciplineerde wijze, welke op een militaire organisatie lijkt, ten bate van het land, de landverhuizers en het nieuwe vaderland kan worden doorgevoerd. De kolonist moet van technisch gereedschap zijn voorzien, dat zijn vaderland hem ter beschikking kan stellen en, zooals een bataljon zijn majoor, zijn officieren, zijn arts en zijn geneeskundig personeel heeft, moet ook de groep landverhuizers door deskundigen worden geleid en begeleid worden door dominee, onderwijzer, arts, tandarts, apotheker, enz.

Aan elke kolonisatie zal een wetenschappelijk onderzoek van het in aanmerking komende gebied en een daarop gebaseerd plan moeten voorafgaan. Indien het uiteindelijke doel pas over 30, 40 en 50 jaar zal kunnen worden bereikt, dan moet er toch van den aanvang af met een op dit doel gericht oog worden gewerkt. Het systeem mag niet star zijn; het zal zich aan veranderingen van het bedrijfsleven moeten aanpassen, zonder daarbij echter de groote lijn uit het oog te verliezen.

De kolonisten zullen medeburgers van het nieuwe vaderland worden, zonder de geestelijke en economische banden met het land hunner afstamming te slaken. Zij worden medewerkers bij den opbouw van een der machtigste staten der toekomst, bij den opbouw van het enorme Brazilië en dit des te beter, naar mate zij door gestadigen toevloed van Zwitsersch bloed steeds weder opnieuw worden gevoed en gestuwd.

Het belangrijkste is allereerst, aldus Moeschlin, de verzekering van den bodem en wel in een mate, welke een ongestoorde ontwikkeling gedurende vijftig jaar waarborgt. Het kolonisatiewerk zelf zal dan het tempo aannemen, dat eenerzijds overeenkomt met de behoefte tot emigratie van het vaderland en anderzijds met de kolonisatiebehoefte van den opnemenden staat.

<sup>1)</sup> Gross-Siedlung in Brasilien? Ein Kolonie-Plan Schweiz-Paraná. (Horw-Luzern 1936; Montana Verlag A. G.).

### Centralisatie bij de bestrijding van de jeugdwerkloosheid.

Als aanvulling op het in E.-S.B. van 16 Dec. jl. opgenomen artikel over de zorg voor de werklooze jeugd, laten wij het een en ander volgen uit het rondschriven van den Minister van Sociale Zaken aan diverse gemeentebesturen, waarin op sterke centralisatie in de organisatie van het jeugdwerk voor jonge werkloozen wordt aangedrongen.

De Minister stelt zich deze gecentraliseerde organisatie in groote lijnen aldus voor, dat in de gemeenten, welke bestuur het rondschriven ontvingen, een persoon geheel wordt belast met de leiding van het cultureele werk voor werkloozen. Hij zal bij de voorbereiding en uitvoering van het geheele hierbedoelde werk terzijde dienen te worden gestaan door een kleine commissie van advies, waarvan het voorzitterschap wordt bekleed, hetzij door den burgemeester, hetzij door den wethouder, belast met de zaken, de werkloozenzorg betreffende.

Voorts acht de Minister het gewenscht, dat eenige representatieve vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, dus van werkgevers- en werknemersorganisaties, in de commissie zitting hebben. In vrijwel alle gemeenten wordt in de commissie van toezicht op het orgaan der arbeidsbemiddeling een dergelijke commissie reeds aangetroffen. Wellicht kan in verschillende gemeenten deze commissie, afgescheiden van haar eigenlijke taak van toezicht op het plaatselijk orgaan der openbare arbeidsbemiddeling, ook worden aangewezen als commissie van advies voor het cultureele werk voor werkloozen.

Waar mogelijk, behoort in de commissie voor het cultureele werk tevens een plaats te worden ingeruimd aan een vertegenwoordiger van de jeugdbeweging. Aan de leiding wordt een bureau toegevoegd, waarvan de krachten betrokken worden uit jonge werklooze handels- en kantoorbedienden, personen dus, die door hun opleiding geschikt kunnen worden administratief werk te verrichten. Dit bureau kan worden beschouwd als „werkverschaffings-object“.

Aan het bureau en den leider, daarbij voorgelicht door de centrale commissie, dient onder meer de behartiging te worden opgedragen van de volgende zaken:

- het bevorderen van de opnemings in het bedrijfsleven;
- het bevorderen van maatregelen in de bedrijven zelf, ter vergroting van de vakbekwaamheid van volwassen en jonge werkloozen;
- het bevorderen van de toepassing van het 2-op-1-stelsel;
- het organiseren en leiden van één of meer centrale werkplaatsen;
- het eventueel organiseren en verder regelen van de z.g. registratie van de jeugd (hier is nauwe samenwerking met het orgaan der arbeidsbemiddeling onmisbaar);
- het bevorderen van het gaan van jonge werkloozen naar de werkkampen (hieruit vloeit voort een nog nader te organiseren vorm van samenwerking tusschen de plaatselijke centrale commissies met de vier landelijke organisaties, welke het kampwerk organiseren);
- het organiseren van vak- en andere cursussen (dus in speciaal in te richten lokalen) voor volwassen en jonge werkloozen;
- het bevorderen en organiseren van werkverschaffing voor jonge werkloozen;
- het organiseren van opleidingscursussen tot dienst-

### AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	26-31 Dec. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	26-31 Dec. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	1936	1935
Tarwe .....	12.848	1.008.341	993.334	—	10.291	19.151	1.018.632	1.012.485
Rogge .....	7.191	264.756	246.267	—	1.976	701	266.732	246.968
Boekweit .....	157	24.367	26.357	—	350	100	24.717	26.457
Mais .....	27.921	848.262	814.290	3.077	149.912	127.200	998.174	941.490
Gerst .....	2.806	325.548	369.468	350	29.363	32.390	354.911	401.850
Haver .....	4.648	116.129	150.732	—	4.081	1.660	120.210	152.392
Lijnzaad .....	1.517	279.094	170.953	7.219	181.389	325.693	460.483	496.646
Lijnkoek .....	2.240	55.168	47.721	—	375	—	55.543	47.721
Tarwemeel .....	815	37.918	20.898	—	10.243	7.237	48.161	28.135
Andere meelsoorten .....	324	36.967	33.506	—	1.136	3.911	38.103	37.417

bode en het aansporen tot het bijwonen van cursussen voor huishoudonderwijs;

j. het voeren van stelselmatige propaganda onder de jongeren om aan den geboden arbeid deel te nemen.

### Nieuw weekbericht over de geld-, kapitaal- en wisselmarkt.

Het weekoverzicht van de belangrijkste economische, economisch-politieke en economisch-sociale gebeurtenissen in binnen- en buitenland, hetwelk vanaf begin Juli 1936 op de eerste pagina van E.-S.B. is verschenen, zal met ingang van dit nummer vervangen worden door een oriënterend bericht over de geld-, kapitaal- en wisselmarkt.

In tegenstelling met het vroegere bericht over de geld- en wisselmarkt zal het nieuwe overzicht een korte verklaring van de verschillende gebeurtenissen geven.

### INGEZONDEN STUKKEN.

#### MISVERSTAND OF ONWIL?

Dr. W. L. Valk schrijft ons:

Het artikel van Dr. Lubbers over de koopkracht-

theorie van de conjunctuur (zie: Economisch-Statistische Berichten van 23 December ll.) geeft mij aanleiding tot de volgende opmerkingen. Het komt mij voor, dat in den strijd om de conjunctuurpolitiek, die grotendeels een chaos is geworden, met allen nadruk duidelijkheid van uitdrukking geëischt moet worden. Dat beteekent dus, om te beginnen, dat men den term koopkrachttheorie niet aanwendt, om *zeer verschillende dingen* aan te duiden, en haar reserveere voor die theorieën, welke leeren, dat de *loonen* verhoogd moeten worden, om een crisis te bestrijden, zulks in onderscheiding van de leer van hen, die meenen, dat de in geld uitgedrukte koopkracht der geheele maatschappij moet stijgen, en wel zóó, dat de *winsten* grooter worden.

Hoewel ik Dr. Lubbers' meening deel, dat bij een verhooging der loonen de aanvankelijke daling der winsten door vele dingen eenigermate gecompenseerd kan worden, moet ik er toch op wijzen, dat sommige dier reacties vrij laat komen (techniekverbeteringen, enz.), en bovendien tijdelijk een ongunstig effect op de tewerkstelling kunnen hebben. Het is daarom verre van onverschillig, of men een monetaire crisispolitiek doorzet tegelijk met een wijziging

### MAANDCIJFERS.

#### Indexcijfers van Nederlandsche aandelen.

Indexcijfers van 12 aandeelengroepen der Amsterdamsche effectenbeurs.

Basis 2 Januari 1929 = 100.

De Bank voor Handel en Scheepvaart te Rotterdam zendt ons onderstaand overzicht:

	Banken	Kunstzijde	Industrie	Electriciteit	Handels-ondern.	Mijnbouw	Olie	Rubber	Scheepvaart	Suiker	Tabak	Thee	Totale beurswaarde
Gem. '29	101.9	73.1	119.-	114.4	95.6	88.6	99.1	100.2	95.-	99.9	87.3	92.7	103.2
" '30	94.2	34.1	90.1	100.4	71.6	63.9	93.1	52.1	71.-	76.2	65.5	74.5	84.3
" '31	73.6	22.7	60.7	83.-	52.2	45.9	52.3	48.2	47.1	46.3	45.5	46.3	55.1
" '32	48.3	13.6	45.6	70.7	38.4	33.4	34.1	17.6	29.3	27.-	25.8	30.8	37.-
" '33	51.5	10.7	48.7	80.7	41.-	40.-	41.-	26.7	28.2	27.4	25.4	39.5	40.5
" '34	47.1	16.7	48.1	77.-	37.7	47.3	39.-	40.6	22.2	23.2	26.2	50.2	39.4
" '35	50.-	14.1	52.1	69.9	39.7	49.4	43.8	43.2	23.7	24.4	29.3	47.1	42.-
" '36	56.8	13.9	57.6	78.2	50.2	58.2	73.1	58.7	34.8	37.1	44.8	51.5	55.2
Jan. '35	47.4	14.6	50.3	70.3	37.7	48.-	34.9	43.6	21.-	21.7	27.4	49.9	38.6
Febr. "	49.9	14.9	51.7	71.2	39.1	47.-	35.-	43.4	22.4	23.5	27.5	49.-	39.6
Mrt. "	49.7	14.9	50.7	70.8	38.2	44.1	34.1	40.2	21.4	23.-	27.5	44.4	38.7
Apr. "	50.8	15.3	51.7	71.2	39.3	47.-	37.9	41.8	21.6	24.2	26.9	44.9	40.3
Mei "	51.3	14.3	52.8	71.9	39.7	48.2	42.5	43.1	21.4	23.9	25.7	46.6	41.7
Juni "	51.9	14.7	53.9	72.1	41.3	49.5	46.8	47.-	23.1	23.8	28.5	46.7	43.5
Juli "	50.7	14.8	53.8	71.3	40.3	50.-	46.9	45.3	23.3	23.-	29.3	45.5	43.2
Aug. "	50.5	14.3	53.6	70.7	40.2	50.3	49.1	44.2	23.9	23.4	30.5	46.3	43.7
Sept. "	49.-	13.6	51.2	66.6	39.2	50.-	47.2	41.4	24.-	22.8	29.7	46.5	42.2
Oct. "	48.7	12.9	51.1	64.9	38.7	51.3	47.7	42.1	24.9	25.5	30.1	48.6	42.5
Nov. "	50.6	12.7	52.7	68.7	41.1	53.6	52.6	43.4	29.3	29.5	34.-	48.4	45.4
Dec. "	49.9	12.5	52.-	69.7	42.2	53.7	52.5	42.3	28.9	29.6	36.-	48.-	45.2
Jan. '36	52.2	12.8	53.4	71.9	44.6	54.1	56.6	46.9	31.9	32.2	39.2	48.8	47.8
Febr. "	52.8	12.9	54.4	76.2	45.8	54.2	60.5	50.5	31.1	32.3	39.4	50.1	49.3
Mrt. "	52.6	11.9	52.5	74.3	44.2	53.6	59.1	48.7	28.9	31.1	38.1	49.-	48.-
Apr. "	51.8	11.8	52.-	74.3	43.7	53.2	61.1	47.-	27.4	30.4	38.4	47.8	48.1
Mei "	52.-	11.8	52.6	73.6	44.-	51.1	63.8	44.4	26.6	29.1	38.6	46.4	48.6
Juni "	53.1	11.8	53.5	74.1	46.-	52.7	68.3	45.9	29.1	32.7	41.6	45.5	50.8
Juli "	54.-	11.9	53.7	77.9	47.2	52.4	66.3	50.1	29.8	33.7	45.8	47.3	51.1
Aug. "	54.7	12.6	53.6	77.9	48.-	53.2	69.7	50.6	31.1	34.5	44.7	47.2	52.1
Sept. <sup>1)</sup>	54.5	13.2	53.7	74.4	48.4	54.-	73.8	50.5	32.7	34.5	44.6	46.8	53.2
Oct. "	65.6	16.8	66.9	82.4	59.5	67.7	97.3	76.6	43.4	47.4	53.3	59.-	67.9
Nov. "	69.1	19.6	72.5	89.6	63.8	75.-	98.3	90.7	49.9	51.9	56.1	64.4	71.9
Dec. "	68.-	19.7	72.1	91.8	65.3	75.5	100.3	98.5	53.9	53.3	55.5	65.7	72.8

Indexcijfer der totale beurswaarde 2 Januari 1936 f 2.558.045.500 = 100.

2 Januari	100.-	4 Maart	104.4	6 Mei	103.9	1 Juli	109.2	2 Sept.	113.3	4 Nov.	156.2
8 "	102.1	11 "	103.2	13 "	105.2	8 "	108.6	9 "	115.4	11 "	157.4
15 "	104.4	18 "	103.7	20 "	105.5	15 "	109.6	16 "	115.2	18 "	156.4
22 "	104.9	25 "	103.9	27 "	106.3	22 "	112.2	23 "	116.4	25 "	151.9
29 "	106.2	1 April	105.1	3 Juni	109.9	29 "	112.5	30 "	134.7	2 Dec.	152.4
5 Februari	107.8	8 "	104.8	10 "	109.4	5 Augustus	113.-	7 October	141.5	9 "	153.9
12 "	107.4	15 "	104.9	17 "	110.5	12 "	113.-	14 "	148.2	16 "	156.7
19 "	107.7	22 "	104.4	24 "	109.8	19 "	112.7	21 "	148.8	23 "	159.2
26 "	104.3	29 "	101.3			26 "	112.3	28 "	148.6	30 "	164.4

Nadruk verboden.

<sup>1)</sup> Bij de samenstelling van de cijfers van Sept. 1936 zijn de noteeringen van den laatsten Woensdag buiten beschouwing gelaten, waardoor het loslaten van den gouden standaard geen invloed op deze cijfers heeft uitgeoefend.

der verdeling van het maatschappelijk inkomen, of zonder die.

Ik heb altijd gestreden voor een monetaire crisispolitiek, die wel degelijk de verdeling beïnvloedde, nl. ééne, die de winsten zou doen stijgen; immers, het criterium der crises is winstvernietiging en het eenige wezenlijke remedie is dus winstversteving.

De verdeling van het maatschappelijk inkomen dient normaal te zijn, hetgeen onder meer beteekent, dat de gemiddelde winst op aandelen omstreeks 6 à 7 pCt. bedraagt, zulks omdat de ervaring leert, dat zulk een winstprikkel in den regel voldoende is, om een groote hoeveelheid kapitaal op de markt te brengen.

Wanneer men nu, bij welke crisispolitiek dan ook, deze norm uit het oog verliest, is men op gevaarlijk terrein.

De politieke partijen geven op dit gebied blijk van groote verwarring; de politici voelen, dat verdeling en conjunctuur één probleem zijn en zij weten tevens, dat de geldpolitiek deze verdeling beïnvloedt (omdat bij geldvermeerdering de prijzen en omzetten sneller stijgen dan de loonen). Zij spreken allen van recht en welvaart, doch dansen lustig om de norm heen (de „natuurlijke” verdeling), waardoor de monetaire crisispolitiek een wapen wordt, waarmee de ééne sociale groep de andere kan kwetsen.

Deze gedachten zijn voor velen nog nieuw en veel moet men stellig op rekening van onwetendheid of misverstand zetten. Naarmate de tijden rijpen (en zij doen dit met een veel grooter snelheid dan wij in onze stoutste dromen hebben kunnen verwachten), zal men minder aan onwetendheid en meer aan onwil kunnen wijten. Want deze strijd zal — als iedere strijd om waarachtige gerechtigheid — zeer lang duren.

Voor ons economen is het echter een ondragelijke gedachte, dat datgene, wat wij tot heil der menscheit uitdenken, zou kunnen uitgroeien tot een instrument, waarmee een bepaalde maatschappelijke groep een andere zou kunnen kwetsen. Van proportionaliteit hangt onze toekomst af, en onze eenige norm is de „natuurlijke” verdeling die later door wereldsamenwerking, door alle crisisgevaar heen, gehandhaafd moet worden<sup>1)</sup>. Verplaatsing van economische macht zal niet de minste verbetering waarborgen, wanneer de aanvaarding der normen niet uitdrukkelijk uitgesproken wordt. En zoolang onze politici deze norm niet willen erkennen, en niet uitdrukkelijk willen waarborgen, dat wij in het ongestoord bezit van ons natuurlijk inkomen kunnen leven, hoede men zich er voor, de offers te brengen, die met zulk een machtsverplaatsing gepaard gaan. Volledige waarborging van dit inkomen is overigens alleen mogelijk, wanneer het buitenland meewerkt; waartoe het in de volgende crisis overigens gedwongen zal zijn.

<sup>1)</sup> Hetgeen natuurlijk niet uitsluit, dat ook op nationale schaal wel iets gedaan kan worden.

#### ONTVANGEN BOEKEN.

*Chineesche immigranten in Nederland* door Dr. F. van Heek. (Amsterdam 1936; N.V. J. Emmering's Uitgevers Mij).

Een sociografische studie over de Chineezers in Nederland, heeft in meer dan een opzicht beteekenis. De aanwezigheid van de Chineezers, die het in de laatste jaren, toen de belangstelling van het publiek voor het pinda-product verflauwde, zeer moeilijk hebben gehad, werpt allerlei problemen op. Dr. Van Heek heeft het vraagstuk zeer ruim behandeld. Men maakt in zijn boek kennis met de verschillende vormen, waarin de Chineesche zeelieden door de z.g. shipping masters uitgebuit en afgeperst worden; men leert de sociale verhoudingen (behuizing, vermaak, klassenvorming, enz.) kennen en men begrijpt, dat de ellendige omstandigheden tot allerlei uitwassen leiden, waardoor de taak van de Overheid wordt verzwaaard.

De schrijver bespreekt tenslotte de maatregelen van socialen aard, die noodzakelijk zijn. Teneinde de uitwassen van het huidige wervingssysteem tegen te gaan, bepleit Dr. Van Heek een werving door overheidsambtenaren, die zich voldoende in de typische verhoudingen der Nederlandsche Chineezenkolonies hebben ingewerkt en voldoende Chineseche dialecten spreken om met kennis van zaken voor de Nederlandsche reederijen bemanningen te monsterezen.

#### STATISTIEKEN.

Laatstbekende noteringen te Amsterdam en Rotterdam op 2 Januari 1937 voor telegrafische uitbetaling op:

	Gulden per	Pari	Koers	Bank-disconto
<i>Europa.</i>				
Londen *)	£	—	8.96½	2
Berlijn *)	100 Mark	59.26 <sup>3</sup>	73.50	4
Parijs *)	100 Franc	—	8.52½	2
Brussel *)	100 Belga	24.90 <sup>6</sup>	30.76	2
Luxemburg	100 Franc	6.22 <sup>6</sup>	7.69	
Zürich *)	100 „	—	41.96	1½
Praag	100 Kronen	—	6.40	3
Weenen *)	100 Schilling	35.01	34.35	3½
Boedapest	100 Pengö	43.51	36.05	4
Boekarest	100 Lei	1.48 <sup>8</sup>	1.35	4½
Sofia	100 Leva	1.79 <sup>7</sup>	2.15	6
Belgrado	100 Dinar	—	4.25½	5
Istanbul	Turksch £	—	1.46	
Athene	100 Drachme	—	1.65½	7
Milaan	100 Lira	—	9.62	4½
Madrid <sup>5)</sup>	100 Peseta	48.—	14.— <sup>5)</sup>	5
Lissabon	Escudo	—	0.08½	4½
Kopenhagen *)	100 Kronen	—	40.05	4
Oslo *)	100 „	—	45.07½	3½
Stockholm *)	100 „	—	46.27½	2½
Reickjavick	100 IJsl. Kr.	—	40.50	
Warschau	100 Zloty	27.90 <sup>9</sup>	34.65	5
Kovno (Litauen)	100 Lita	24.88	30.92½	6
Riga (Letland)	100 Lat	48.—	35.85	5-5½
Tallinn (Estland)	100 Estl. Kr.	—	50.50	4½
Helsingfors	100 Finnmrk.	—	3.96	4
Moskou	Tjerwonets (100 Roebel)	—	34.10	
Danzig	100 Gulden	27.90 <sup>9</sup>	34.62½	5
<i>Amerika.</i>				
New-York *)	\$	1.46 <sup>9</sup>	1.82½	1½
Montreal	Canad. \$	—	1.82½ <sup>16</sup>	2½
Mexico	Mex. Dollar	—	0.50	
Buenos Aires	Peso (papier)	—	0.56	
La Paz (Bolivia) <sup>3)</sup>	Boliviano	—	0.18 <sup>5)</sup>	
Rio de Janeiro	Milreis (pap.)	—	0.11½	3½
Valparaiso	Peso (papier)	0.15	0.07 <sup>5)</sup>	
Bogota (Columbia) <sup>3)</sup>	Peso	—	1.05	
Quito (Ecuador)	Sucre	—	0.17½	
Lima (Peru)	Sol	—	0.47	
Montevideo (Urug.)	Peso	—	1.01	
Caracas (Venezuela)	Bolivar	—	0.46½	
Paramaribo	Gulden	—	1.—	
San José (C. Rica)	Colon	—	0.32 <sup>5)</sup>	
Guatemala	Quetzal	—	1.80½	
Willemstad (Curaç.)	Gulden	—	1.00½ <sup>4</sup>	
Managua (Nicar.) <sup>3)</sup>	Cordoba	—	—	
San Salvador <sup>3)</sup>	Colon	—	0.73	
<i>Azië.</i>				
Calcutta	Rupee	—	0.68	3
Batavia	Gulden I.G.	—	1.00½	4
Kobe	Yen	—	0.51½	3.285
Hongkong	Dollar	—	0.54	
Shanghai	Dollar	—	0.56	
Singapore	Straits Doll.	1.41	1.05	
Manilla	Phil. Peso	—	0.91½	
Teheran <sup>4)</sup> (Perzië)	Pahlavi	—	11.13½	
Bangkok	Baht	—	0.83½	
<i>Afrika.</i>				
Kaapstad	£	—	8.96	3½
Alexandrië	Egypt. £	—	9.19	
<i>Australië.</i>				
Melbourne, Sidney	£	—	7.17	
Nieuw Zeeland	£	—	7.23	2½

<sup>1)</sup> Off. 0.36 vrije markt 0.09. <sup>4)</sup> Munteenheid = Rial (= een Kran.) <sup>5)</sup> Nom. <sup>3)</sup> Goudpeso. <sup>2)</sup> Milreis Goud. <sup>\*)</sup> Not. te A'dam. Ov. not. part. opg.

**STATISTIEKEN.**

**BANKDISCONTOS.**

Ned. Bk.	Disc. Wissels. 2 3 Dec. '36	Lissabon . . . . . 4 1/2 5 Mei '36
	Bel. Binn. Eff. 2 1/2 3 Dec. '36	Londen . . . . . 2 30 Juni '36
	Vrsch. in R.C. 2 1/2 3 Dec. '36	Madrid . . . . . 5 9 Juli '35
Athene	7 1/2 14 Oct. '33	N.-York F.R.B. 1 1/2 1 Feb. '34
Batavia	4 1 Juli '35	Oslo . . . . . 4 7 Dec. '36
Belgrado	5 1 Febr. '35	Parijs . . . . . 2 15 Oct. '36
Berlijn	4 22 Sept. '32	Praag . . . . . 3 1 Jan. '36
Boekarest	4 1/2 15 Dec. '34	Pretoria . . . . . 3 1/2 15 Mei '33
Brussel	2 16 Mei '35	Rome . . . . . 4 1/2 18 Mei '36
Boedapest	4 28 Aug. '35	Stockholm . . . . . 2 1/2 1 Dec. '33
Calcutta	3 28 Nov. '35	Tokio . . . . . 3.285 7 Apr. '36
Dantzig	4 2 Jan. '37	Weenen . . . . . 3 1/2 10 Juli '35
Helsingfors	4 3 Dec. '34	Warschau . . . . . 5 26 Oct. '33
Kopenhagen	4 19 Nov. '36	Zwits. Nat. Bk. 1 1/2 25 Nov. '36

**OPEN MARKT.**

	1937		1936/37		1936		1935/36		1934/35		1914	
	2 Jan.	28 Dec./2 Jan.	21/24 Dec.	14/19 Dec.	30 Dec./4 Jan.	31 Dec./5 Jan.	20/24 Juli					
Amsterdam Partic. disc. Prolong.	1/16	1/2-11/16	1/2-5/8	5/8-11/16	21/4-31/8	1/2	31/8-31/16					
Londen Daggeld .. Partic. disc.	1/2-1 5/8	1/2-1 5/8-3/4	1/2-1 3/4-13/16	1/2-1 7/8-11/16	1/4-1/2 9/16-3/4	1/4-21/2 3/8-1/2	13/4-2 41/4-31/4					
Berlijn Daggeld .. Partic. disc.	31/4-1/2 2)	31/2 3)	—	27/8-33/8	3-3/4 29/4-3	37/8-43/8 31/4-4	—					
New York Daggeld 1) Partic. disc.	1/4	1/4	1/4	1/4	3/4 3/16	1 5/16	13/4-21/2					

1) Koers van 31, 24 Dec. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag. 2) 31 Dec. 3) 28/31 Dec.

**WISSELKOERSEN.**

**KOERSEN IN NEDERLAND.**

Data	New York*)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
29 Dec. 1936	1.82 5/8	8.98 1/16	73.50	8.54 3/4	30.81	100 1/16
30 ,, 1936	1.82 3/8	8.96	73.55	8.52	30.76	100 1/16
31 ,, 1936	1.82 5/8	8.96 3/4	73.45	8.53	30.77	100 1/16
1 Jan. 1937	—	—	—	—	—	—
2 ,, 1937	1.82 5/8	8.96 1/2	73.50	8.52 1/2	30.76	100 1/16
4 ,, 1937	1.82 5/8	8.96 1/2	73.47	8.52 3/8	30.82 1/2	100 1/16
Laagste d.w.1)	1.82 3/8	8.96	73.40	8.52	30.74	100 1/16
Hoogste d.w.1)	1.82 3/8	8.98 1/2	73.55	8.55	30.86	100 3/8
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag *)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
29 Dec. 1936	42. —	—	6.40	—	—	—
30 ,, 1936	41.96	—	6.40	—	—	—
31 ,, 1936	41.95	—	6.40	—	—	—
1 Jan. 1937	—	—	—	—	—	—
2 ,, 1937	41.96	—	6.40	—	—	—
4 ,, 1937	41.97	—	6.40	—	—	—
Laagste d.w.1)	41.92 1/2	—	6.35	1.60	—	—
Hoogste d.w.1)	42.02 1/2	34.60	6.45	1.65	9.80	—
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Helsingfors 1)	Buenos-Aires 1)	Montreal 1)
29 Dec. 1936	46.32 1/2	40.12 1/2	45.17 1/2	3.97	56	1.82 1/2
30 ,, 1936	46.20	40.02 1/2	45.05	3.97	56	1.82 3/4
31 ,, 1936	46.25	40.07 1/2	45.10	3.97	56	1.82 3/8
1 Jan. 1937	—	—	—	—	—	—
2 ,, 1937	46.27 1/2	40.05	45.07 1/2	3.97	56	1.82 3/8
4 ,, 1937	46.20	40.02 1/2	45.05	3.97	55 1/2	1.82 3/8
Laagste d.w.1)	46.15	39.95	45. —	3.94	55 1/2	1.82 3/8
Hoogste d.w.1)	46.42 1/2	40.15	45.20	3.99	56 1/2	1.83 1/8
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95 3/4	2.1878

\*) Notering te Amsterdam. \*\*) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

**KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).**

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
29 Dec. 1936	4,91 3/32	4,67 1/2	40,24	54,76
30 ,, 1936	4,91 7/32	4,67 3/8	40,24	54,76
31 ,, 1936	4,91 11/32	4,67	40,24	54,76
1 Jan. 1937	—	—	—	—
2 ,, 1937	4,90 29/32	4,67	40,24	54,76
4 ,, 1937	4,91 5/32	4,67 1/8	40,24	54,76
6 Jan. 1936	4,93 1/8	6,60	40,23	67,87 1/2
Muntpariteit ..	4,86	3,90 3/8	23,81 1/4	40 3/16

**KOERSEN TE LONDEN.**

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	19 Dec. 1936	24 Dec. 1936	28 Dec. '36 Laagste	2 Jan. '37 Hoogste	2 Jan. 1937
Alexandrië ..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 3/8	97 3/8	97 1/2
Athene . . . .	Dr. p. £	547 1/2	547 1/2	540	555	547 1/2
Bangkok . . .	Sh. p. tical	1/10 1/8	1/11 1/8	1/10 1/8	1/10 1/8	1/10 1/8
Budapest 1) . .	Pen. p. £	27	27	26	28	27
Buenos Aires 1)	p. pesop. £	16.05	16.05	16.00	16.10	16.05
Calcutta . . . .	Sh. p. rup.	1/65 3/32	1/65 1/32	1/6 3/8	1/6 3/8	1/65 3/32
Instanbul . . .	Piast. p. £	612	613	613	613	613
Hongkong . . .	Sh. p. \$	1/2 15/16	1/2 29/32	1/2 15/16	1/3 1/16	1/2 15/16
Kobe . . . . .	Sh. p. yen	1/1 68/100	1/1 31/100	1,1 1/4	1/1 31/100	1/1 35/100
Lissabon . . . .	Escu. p. £	110 9/16	110 9/16	110	110 9/16	110 9/16
Mexico . . . . .	\$ per £	18	18	17 1/2	18 1/2	18
Montevideo 2)	d. per £	26 3/4	26 3/4	26 1/2	27	26 3/4
Montreal . . . .	\$ per £	4.90 3/8	4.90 3/8	4.90 1/4	4.92	4.90 3/8
Rio d. Janeir. 4)	d. per Mil.	2 15/16	2 15/16	2 29/32	2 29/32	2 15/16
Shanghai . . . .	Sh. p. \$	1/2 13/32	1/2 13/32	1/2 3/8	1/2 3/8	1/2 3/8
Singapore . . . .	id. p. \$	2/4 5/32	2/4 5/32	2/4 1/16	2/4 1/8	2/4 5/32
Valparaiso 5)	\$ per £	131 1/2	131 1/2	131 1/2	131 1/2	131 1/2
Warschau . . . .	Zl. p. £	26	26	25 3/4	26 1/2	26

1) Offic. not. 10 Dec. 16 1/2. 2) Offic. not. 15 latem, gen. not., welke imp. hebben te betalen 10 Dec. 16.12. 3) Offic. not. 6 Oct. 39 1/8. 4) Id. 11 Mrt. 1935 4 1/4. 5) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste „export” notering.

**ZILVERPRIJS**

	Londen 1)	N.York 1)	Londen
29 Dec. 1936 ..	21 1/4	45 1/8	141/4
30 ,, 1936 ..	21 3/8	45 1/4	141/8
31 ,, 1936 ..	21 5/16	45	141/7
1 Jan. 1937 ..	—	—	—
2 ,, 1937 ..	—	—	—
4 ,, 1937 ..	21 1/4	45	141/8
6 Jan. 1936 ..	20 1/2	49 3/4	141/2
27 Juli 1914 ..	24 3/8	59	84/10 3/4

**GOUDPRIJS 2)**

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

**STAND VAN 's RIJKS KAS.**

Vorderingen.	23 Dec. 1936	31 Dec. 1936
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank .....	f 92.734.664,22	f 118.212.770,29
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorschotten op ult. November 1936 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting	606.826,52	1.119.026,38
Voorschotten aan Ned.-Indië .....	—	—
Idem aan Suriname .....	82.746.188,32	75.472.909,40
Kasvord.weg. creditverstr. a/h. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand ..	12.969.644,38	12.777.243,69
Saldo der postre. v. Rijkscomptabellen Vord. op het Alg. Burg. Pensioen f. 1) . . .	113.006.151,33	113.160.761,67
Vord. op andere Staatsbedrijven 1) . . . .	36.311.967,68	35.565.848,22
Verstr. ten laste der Rijksbegr. kasgeldleeningen aan gemeenten (saldo) . . . .	2.629.288,29	—
	10.359.679,90	11.505.365,58
<b>Verplichtingen</b>	1.670.000,—	—
Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt Schatkistbiljetten in omloop .....	f 439.213.000,—	f 432.713.000,—
Schatkistpromessen in omloop .....	41.130.000,—	41.130.000,—
Zilverbons in omloop .....	1.150.799,50	1.146.567,—
Schuld op ultimo November 1936 a/d. gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op die bel. en op de vermogensbelasting ..	—	—
Schuld aan Curaçao 1) .....	997.966,93	997.966,93
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioen f. 1) . . .	1.215.875,67	1.466.368,92
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. 1) . . . .	—	38.935.913,41
Id. aan andere Staatsbedrijven 1) . . . . .	90.257.151,74	96.906.184,44
Id. aan diverse instellingen 1) . . . . .	3.500.000,—	3.000.000,—
1) In rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist.	58.475.325,44	58.267.544,27

**NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.**

	26 Dec. 1936	2 Jan. 1937
Saldo Javasche Bank .....	—	f 1.962.000,—
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst	f 456.000,—	203.000,—
<b>Verplichtingen:</b>		
Voorschot 's Rijks kas é. a. Rijksinstell. . .	75.022.000,—	72.982.000,—
Schatkistpromessen in omloop .....	4.250.000,—	6.750.000,—
Schatkistbiljetten in omloop .....	2.000.000,—	2.000.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds. . . .	1.514.000,—	1.514.000,—
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank. . . .	488.000,—	599.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen . . . .	690.000,—	660.000,—
Voorschot van de Javasche Bank . . . . .	797.000,—	—
1) Betaalmiddelen in 's Lands Kas op 19 Dec. 1936	f 43.002.000,—	—

**SURINAAMSCH E BANK.**

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Discont.	Div. rekening(en) 1)
28 Nov. 1936 ..	693	1.103	526	689	1.513
21 ,, 1936 ..	693	973	531	691	1.505
14 ,, 1936 ..	691	1.054	518	682	1.502
7 ,, 1936 ..	691	1.079	560	677	1.502
31 Oct. 1936 ..	707	1.169	519	678	1.495
1 Juli 1914 ..	645	1.100	560	735	396

1) Sluip. der activa.

STATISTISCH OVERZICHT

	GRANEN EN ZADEN										TUINBOUWARTIKELEN						VLEESCH			
	TARWE		ROGGE		MAIS		GERST		LIJNZAAD		WITTE KOOL		UIEN		ROODE KOOL		RUND-VLEESCH		VARKENS-VLEESCH	
	Blanca loco Rotterdam/Amsterdam per 100 kg. <sup>2)</sup>	Bahia Blanca loco R'dam/A'dam per 100 kg. <sup>3)</sup>	74 kg Bahia Blanca loco R'dam/A'dam per 100 kg. <sup>3)</sup>	Bahia loco R'dam/A'dam per 2000 kg. <sup>4)</sup>	La Plata loco R'dam/A'dam per 2000 kg. <sup>4)</sup>	La Plata loco R'dam/A'dam per 2000 kg. <sup>4)</sup>	64/65 kg La Plata loco Rotterdam/A'dam per 2000 kg. <sup>4)</sup>	La Plata loco Rotterdam/A'dam per 2000 kg. <sup>4)</sup>	La Plata loco Rotterdam/A'dam per 1960 kg. <sup>4)</sup>	La Plata loco Rotterdam/A'dam per 1960 kg. <sup>4)</sup>	1e kwal. 1-5 pond per 100 kg Broek op Langendijk	1e kwal. 1-5 pond per 100 kg Broek op Langendijk	1e kwal. 1-5 pond per 100 kg Broek op Langendijk	1e kwal. 1-5 pond per 100 kg Broek op Langendijk	1e kwal. 1-5 pond per 100 kg Broek op Langendijk	1e kwal. 1-5 pond per 100 kg Broek op Langendijk	per 100 kg Rotterdam	per 100 kg Rotterdam	per 100 kg Rotterdam	per 100 kg Rotterdam
1925	17,20	100,0	13,07 <sup>5</sup>	100,0	231,50	100,0	236,00	100,0	462,50	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1926	15,90	92,4	11,75	89,9	174,25	75,3	196,75	83,4	360,50	77,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1927	14,75	85,8	12,47 <sup>5</sup>	95,4	176,00	76,0	237,00	100,4	362,50	78,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1928	13,47 <sup>5</sup>	78,3	13,15	100,6	226,00	97,7	228,50	96,8	363,00	78,5	4,55	100,0	13,25	100,0	17,23	100,0	93,—	100,0	77,50	100,0
1929	12,25	71,2	10,87 <sup>5</sup>	83,2	204,00	88,1	179,75	76,2	419,25	90,6	7,38	162,4	11,78	88,9	9,10	52,8	96,40	103,7	93,12 <sup>5</sup>	120,2
1930	9,67 <sup>5</sup>	56,3	6,22 <sup>5</sup>	47,6	136,75	59,1	111,75	47,4	356,00	77,0	2,05	45,1	2,14	16,2	5,77	33,2	108,—	116,1	72,90	94,1
1931	5,55	32,3	4,55	34,8	84,50	36,5	107,25	45,4	187,00	40,4	3,06	67,3	1,94	14,6	6,96	40,4	88,—	94,6	48,—	61,9
1932	5,22 <sup>5</sup>	30,4	4,62 <sup>5</sup>	35,4	77,25	33,4	100,75	42,7	137,00	29,6	1,49	32,8	8,07	60,9	1,84	10,7	61,—	65,6	37,50	48,4
1933	5,02 <sup>5</sup>	29,2	3,55	27,2	68,50	29,6	70,00	29,7	148,00	32,0	0,82	18,0	2,30	17,4	2,60	15,1	52,—	55,9	49,50	63,9
1934	3,67 <sup>5</sup>	21,4	3,32 <sup>5</sup>	25,4	70,75	30,6	75,75	32,1	142,50	30,8	3,23	71,0	1,89	14,3	3,04	17,6	61,50	66,1	46,65	60,2
1935	4,12 <sup>5</sup>	24,0	3,07 <sup>5</sup>	23,5	61,00	26,3	68,00	28,8	131,75	28,5	2,21	48,6	2,58	19,5	5,25	30,5	48,12 <sup>5</sup>	51,7	51,62 <sup>5</sup>	66,6
1936	6,27 <sup>5</sup>	36,5	4,27 <sup>5</sup>	32,7	74,00	32,0	86,00	36,4	166,50	36,0	3,45	75,8	2,17	16,4	6,10	35,4	53,42 <sup>5</sup>	57,4	48,60	62,7
Jan. 1935	3,30	19,2	3,52 <sup>5</sup>	27,0	74,25	32,1	89,25	37,8	137,25	29,7	1,13	24,8	2,59	19,5	2,89	16,8	53,62 <sup>5</sup>	57,7	45,62 <sup>5</sup>	58,9
Febr. "	3,20	18,6	3,37 <sup>5</sup>	25,8	68,00	29,4	71,25	30,2	124,25	26,9	0,91	20,0	2,14	16,2	4,26	24,7	51,90	55,8	47,55	61,4
Maart "	3,20	18,6	3,07 <sup>5</sup>	23,5	67,75	29,3	64,00	27,1	120,50	26,1	0,88	19,3	2,92	22,0	7,69	44,6	51,40	55,3	51,20	66,1
April "	4,07 <sup>5</sup>	23,7	2,95	22,6	70,75	30,6	66,75	28,0	125,00	27,0	—	—	—	—	—	—	51,92 <sup>5</sup>	55,8	50,25	64,8
Mei "	4,05	23,5	2,90	22,2	60,00	25,9	67,25	28,5	125,50	27,1	—	—	—	—	—	—	50,80	54,6	48,50	62,6
Juni "	4,02	23,4	2,90	22,2	57,50	24,8	75,00	31,8	124,25	26,9	—	—	—	—	—	—	48,—	51,6	46,12 <sup>5</sup>	59,5
Juli "	3,92 <sup>5</sup>	22,8	2,55	19,5	54,50	23,5	66,75	28,3	124,50	26,9	—	—	—	—	—	—	48,—	51,6	47,37 <sup>5</sup>	61,1
Aug. "	4,25	24,7	2,62 <sup>5</sup>	20,1	55,25	23,9	64,50	27,3	132,25	28,6	—	—	—	—	—	—	44,80	48,2	52,55	67,8
Sept. "	4,75	27,6	3,—	22,9	55,75	24,1	64,50	27,3	139,50	30,2	—	—	—	—	—	—	43,37 <sup>5</sup>	46,6	56,62 <sup>5</sup>	73,1
Oct. "	4,95	28,8	3,35	25,6	57,75	24,9	64,75	27,4	142,75	30,9	—	—	—	—	—	—	46,07 <sup>5</sup>	49,5	64,62 <sup>5</sup>	83,4
Nov. "	4,65	27,0	3,20	24,5	55,00	23,8	59,75	25,3	137,75	29,8	3,83	84,2	2,65	20,0	—	—	42,75	46,0	56,85	73,4
Dec. "	5,15	29,9	3,40	26,0	56,75	24,5	60,75	25,7	146,50	31,7	4,32	94,9	2,59	19,5	6,17	35,8	44,75	48,1	52,25	67,4
Jan. 1936	5,45	31,7	3,52 <sup>5</sup>	27,0	56,00	24,2	63,50	27,0	153,50	33,1	4,47	98,2	2,26	17,1	6,41	37,2	44,—	47,3	50,87 <sup>5</sup>	65,6
Febr. "	5,22 <sup>5</sup>	30,4	3,40	26,0	55,25	23,9	64,50	27,3	152,50	33,0	4,50	98,9	2,59	19,5	7,43	43,1	43,77 <sup>5</sup>	47,1	48,25	62,3
Maart "	5,22 <sup>5</sup>	30,4	3,50	26,8	59,50	25,7	69,75	29,6	150,00	32,4	6,60	145,1	3,05	23,0	9,06	52,6	45,75	49,2	46,57 <sup>5</sup>	60,1
April "	5,17 <sup>5</sup>	30,1	3,45	26,4	64,00	27,6	70,00	29,7	147,25	31,8	—	—	—	—	—	—	48,50	52,1	45,37 <sup>5</sup>	58,6
Mei "	5,12 <sup>5</sup>	29,8	3,17 <sup>5</sup>	26,6	63,75	27,5	72,25	30,6	147,75	31,9	—	—	—	—	—	—	51,60	55,5	44,30	57,2
Juni "	5,05	29,4	3,45	26,4	66,00	28,5	71,50	30,3	154,00	33,3	—	—	—	—	—	—	54,15	58,2	46,25	59,7
Juli "	5,62 <sup>5</sup>	32,7	3,65	27,9	71,75	31,0	74,75	31,7	162,50	35,1	—	—	—	—	—	—	57,35	61,7	47,75	61,6
Aug. "	6,35	36,9	4,02 <sup>5</sup>	30,8	84,00	36,3	88,00	37,3	170,00	36,8	—	—	—	—	—	—	60,40	64,9	50,20	64,8
Sept. "	6,50	37,8	4,40	33,7	85,00	36,7	88,00	37,3	166,75	36,1	—	—	—	—	—	—	61,05	65,6	51,87 <sup>5</sup>	66,9
Oct. "	8,80	51,2	6,02 <sup>5</sup>	46,1	97,50	42,1	120,50	51,1	199,75	43,2	—	—	—	—	—	—	58,85	63,3	52,30	67,5
Nov. "	8,55	49,7	5,72 <sup>5</sup>	43,8	89,50	38,7	121,50	51,5	193,00	41,7	0,85	18,7	1,60	12,1	—	—	56,—	60,2	49,87 <sup>5</sup>	61,4
Dec. "	8,17 <sup>5</sup>	47,5	6,97 <sup>5</sup>	53,3	97,00	41,9	129,00	54,7	201,00	43,5	0,84	18,5	1,36	10,3	1,48	8,6	59,80	64,3	49,70	64,1
28 "	8,50	49,4	7,60	58,1	97,50	42,1	130,50	55,3	204,00	44,1	0,90	19,8	1,23	9,3	1,47	8,5	62,— <sup>5)</sup>	66,7	51,— <sup>5)</sup>	65,8
4 Jan. 1937	8,70	50,6	7,75	59,3	100,00	43,2	132,00	55,9	207,50	44,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

1) Men zie voor de toelichting op dezen staat de nos. van 8, 15 Aug. 1928, 25 Febr. 1931 en 15 Febr. 1933. 2) Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2 van Jan. 1931 tot 3) Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2, van 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74/5 kg Hongaarsche; vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1931 23 Mei 1932 64/65 K.G. Zuid-Russische. Van 23 Mei--19 Sept. 1932 No. 3. Van 19 Sept. '32 tot 24 Juli '33 62/63 kg Z.-Russ. Van 24 Juli '33--7 Oct. '35 64/65 kg La Plata

Vervolg STATISTISCH OVERZICHT

	MINERALEN						TEXTIELGOEDEREN						DIVERSEN							
	STEENKOLEN		PETROLEUM		BENZINE		KATOEN			WOL		WOL		KOE-HUIDEN		KALK-SALPETER				
	Westfaalsche/Hollandsche bunkerkolen, ongezeefd f.o.b. R'dam/A'dam per 1000 kg.	Mid. Contin. Crude 33 t/m. 33,90 Bè s.g. per barrel	Gulf exp. 64/66 <sup>9)</sup> cts. per U.S. gallon	Midling locoprijzen New-York per lb.	F. G. F. Sakellarides Liverpool	G. F. No. 1 Oomra Liverpool	Australische, Merino, 64's Av. loco Bradford per lb.	gekamde Australische, Crossbred Colonial Carded, 50's Av. loco Bradford per lb.	57-61 pnd.	Gld. per 100 kg netto										
1925	10,80	100,0	4,16 <sup>5</sup>	100,0	36,85	100,0	57,7	100,0	147,5	100,0	47,1	100,0	277,2	100,0	148,7	100,0	34,70	100,0	12,—	100,0
1926	17,90	165,7	4,68 <sup>5</sup>	112,5	33,85	91,9	43,5	75,5	81,8	55,5	31,8	67,4	238,1	85,9	124,7	83,9	28,46	82,0	11,61	96,8
1927	11,25	104,2	3,22 <sup>5</sup>	77,4	36,85	100,0	43,4	75,3	84,6	57,3	36,6	77,8	244,4	88,2	133,6	89,8	40,43	116,5	11,48	95,7
1928	10,10	93,5	2,97 <sup>5</sup>	71,4	24,75	67,2	49,6	86,0	96,8	65,6	37,9	80,4	259,6	93,6	153,7	103,4	47,58	137,1	11,48	95,7
1929	11,40	105,6	3,05	73,2	24,80	67,3	47,5	82,4	80,9	58,2	33,2	70,5	196,6	70,9	127,3	85,6	32,25	92,9	10,60	88,3
1930	11,35	105,1	2,78	66,7	21,75	59,0	33,6	58,3	65,5	41,0	19,8	41,9	134,8	48,6	81,9	55,1	25,36	73,1	9,84	82,0
1931	10,05	93,1	1,44	34,5	12,50	33,9	21,3	37,0	36,9	25,0	15,5	33,0	108,4	39,1	60,5	40,7	18,65	53,7	8,61	71,8
1932	8,00	74,1	2,01	48,2	11,16	30,3	16,0	27,7	26,3	17,8	15,7	33,3	80,6	29,1	42,8	28,8	11,15	32,1	6,15	51,3
1933	7,00	64,8	1,11 <sup>5</sup>	26,8	8,95	24,3	16,7	29,0	25,9	17,5	14,0	29,7	97,0	35,0	47,9	32,2	13,26	38,2	6,18	51,9
1934	6,20	57,4	1,56	37,5	7,14	19,4	18,2	31,6	26,8	18,2	13,5	28,7	97,0	35,0	51,7	34,7	12,07	34,8	6,11	50,5
1935	6,05	56,0	1,55	37,2	7,49	20,3	17,5	30,3	26,0	17,6	14,9	31,7	84,4	30,5	42,8	28,8	12,54	36,1	5,89	49,1
1936	6,60	61,1	1,62 <sup>5</sup>	39,0	8,79	23,9	18,9	32,8	32,4	22,0	17,0	36,1	105,2	38,3	53,4	35,9	15,40	44,4	5,70	47,5
Jan. 1935	6,05	56,0	1,55	37,2	7,38	20,0	18,7	32,5	27,1	18,4	15,1	32,0	74,3	26,8	41,6	28,0	10,75	31,0	6,15	51,3
Febr. "	6,05	56,0	1,55	37,2	6,82	18,5	18,6	32,3	26,4	17,9	15,1	32,1	70,6	25,5	39,1	26,3	10,50	30,3	6,20	51,7
Maart "	5,90	54,6	1,54	36,9	6,80	18,4	16,9	29,2	24,4	16,6	14,1	29,8	69,3	25,0	37,8	25,4	10,25	29,5	6,25	52,1
April "	6,00	55,6	1,56	37,5	7,42	20,1	17,5</													

VAN GROOTHANDELSPRIJZEN 1)

	ZUIVEL EN EIJEREN										METALEN															
	BOTER per kg Leeuwarder Comm. Notering		BOTER p. kg Heffing Crisis Zuivel-Centr.		KAAS Edammer Alkmaar Fabrieks-kaas kl. m/merk per 50 kg.		EIJEREN Gem. not. Eiermarkt Roermond p. 100 st.		KOPER Standaard Locoprijzen Londen per Eng. ton		LOOD Locoprijzen Londen per Eng. ton		TIN Locoprijzen Londen per Eng. ton		IJZER Cleveland Foundry No. 3 f.o.b. Middlesb. per Eng. ton		GIETIJER-IJZER (Lux III) p. Eng. t. f.o.b. Antwerpen		ZINK Locoprijzen Londen per Eng. ton		GOUD cash Londen per ounce fine		ZILVER cash Londen per Standard Ounce			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	cts.	%		
1925	2.31	100.0	56.-	100.0	9.18	100.0	751.00	100.0	440.75	100.0	3168.50	100.0	40.50	100.0	40.50	100.0	437.75	100.0	51.75	100.0	162.00	100.0	162.00	100.0		
1926	1.98	85.7	43.15	77.1	8.15	88.8	702.50	93.5	376.00	85.3	3519.50	111.1	52.25	118.5	41.50	102.5	413.00	94.3	51.75	100.0	144.50	89.3	134.75	83.3		
1927	2.03	87.9	43.30	77.3	7.96	86.7	674.00	89.7	292.75	66.4	3311.50	110.8	44.25	100.0	39.00	96.3	344.75	78.8	51.75	100.0	134.75	83.3	131.25	81.1		
1928	2.11	91.3	48.05	85.8	7.99	87.0	772.00	102.8	254.75	57.8	2749.75	86.8	40.00	90.4	38.00	93.5	305.75	69.9	51.75	100.0	123.25	76.2	123.25	76.2		
1929	2.05	88.7	45.40	81.1	8.11	88.3	916.00	121.9	281.25	63.8	2465.75	77.8	42.75	96.6	41.50	102.6	301.00	68.8	51.75	100.0	89.75	55.4	89.75	55.4		
1930	1.66	71.9	38.45	68.7	6.72	73.2	661.25	88.0	218.75	49.6	1721.25	54.3	40.50	91.8	36.00	88.8	204.00	46.6	51.75	100.0	67.50	41.6	67.50	41.6		
1931	1.34	58.0	31.30	56.9	5.35	58.3	438.75	58.4	145.75	33.1	1331.50	42.0	33.25	75.3	28.75	70.9	139.50	31.9	51.75	100.0	65.00	40.1	65.00	40.1		
1932	0.94	40.7	22.70	40.5	4.14	45.1	276.50	36.8	104.00	23.6	1175.00	37.1	25.50	57.5	22.50	55.2	118.50	27.1	51.75	100.0	62.25	38.5	62.25	38.5		
1933	0.61	26.4	0.96	20.20	3.71	40.4	267.75	35.6	95.25	21.6	1596.00	50.4	24.75	56.2	21.25	52.1	128.50	29.4	51.75	100.0	65.75	40.7	65.75	40.7		
1934	0.45	19.5	1.-	18.70	33.4	3.45	37.6	226.50	30.2	82.00	18.6	1718.00	54.2	24.25	54.8	20.25	50.1	102.25	23.4	51.75	100.0	89.25	55.1	89.25	55.1	
1935	0.49	21.2	0.99	14.85	26.5	3.20	34.9	230.75	30.7	103.75	23.5	1631.50	51.5	24.00	54.1	20.25	50.2	102.75	23.5	51.75	100.0	89.25	55.1	89.25	55.1	
1936	0.58	25.1	0.685	17.55	31.3	3.50	38.1	301.00	40.1	139.00	31.5	1594.50	50.3	27.75	62.7	22.75	56.2	117.50	26.8	55.00	106.3	65.00	40.1	65.00	40.1	
Jan. '35	0.58	25.1	0.90	14.95	26.7	3.125	34.0	205.00	27.3	75.75	17.2	1676.50	52.9	24.00	54.1	20.75	51.5	88.75	20.4	51.75	100.0	74.25	45.9	74.25	45.9	
Feb. "	0.52	22.5	0.95	14.375	25.7	3.20	34.9	196.00	26.1	75.00	17.0	1650.50	52.1	24.00	54.1	20.75	51.5	86.75	19.8	51.75	100.0	74.75	46.1	74.75	46.1	
Mrt. "	0.37	16.0	1.02	13.30	23.8	2.74	29.8	198.50	26.4	77.25	17.5	1503.75	47.5	23.00	52.1	20.50	50.4	84.75	19.4	51.75	100.0	79.50	49.0	79.50	49.0	
Apr. "	0.37	16.0	1.08	11.50	20.5	2.31	25.2	222.75	29.6	88.00	20.0	1585.50	50.0	23.25	52.7	20.25	50.0	91.25	20.9	51.75	100.0	91.75	56.6	91.75	56.6	
Mei "	0.34	14.7	1.10	11.85	21.2	2.38	26.0	242.00	32.2	100.75	22.9	1636.75	51.7	23.50	53.4	20.25	50.0	106.25	24.3	51.75	100.0	100.75	62.3	100.75	62.3	
Juni "	0.41	17.7	1.-	11.95	21.3	2.41	26.3	227.50	30.3	103.75	23.5	1649.00	52.0	24.00	54.1	20.25	50.0	103.50	23.6	51.75	100.0	99.00	61.1	99.00	61.1	
Juli "	0.44	19.0	1.-	12.37	22.1	2.54	27.7	223.75	29.8	104.75	23.7	1701.00	53.7	24.00	54.1	20.25	50.0	102.75	23.5	51.75	100.0	92.25	57.0	92.25	57.0	
Aug. "	0.46	19.9	1.075	15.10	27.0	3.31	36.1	239.00	31.8	115.50	26.2	1641.00	51.8	24.25	54.8	20.25	50.0	108.00	24.7	51.75	100.0	90.00	55.6	90.00	55.6	
Sept. "	0.58	25.1	0.97	20.25	36.2	3.16	34.4	248.25	33.1	117.75	26.7	1636.25	51.6	24.00	54.1	20.25	50.0	113.75	26.0	51.75	100.0	88.50	54.7	88.50	54.7	
Oct. "	0.65	28.1	0.89	19.875	35.5	3.95	43.0	256.25	34.1	135.00	30.6	1656.25	52.3	24.00	54.1	20.25	50.0	121.25	27.7	51.75	100.0	88.75	54.9	88.75	54.9	
Nov. "	0.59	25.5	0.94	16.90	30.2	4.69	51.1	255.50	34.0	130.50	29.6	1641.75	51.8	24.50	55.5	20.25	50.0	118.50	27.1	51.75	100.0	88.50	54.7	88.50	54.7	
Dec. "	0.57	24.7	0.95	15.80	28.2	4.60	50.1	255.50	34.0	121.25	27.5	1597.50	50.4	24.75	56.2	20.25	50.0	110.00	25.2	51.75	100.0	77.25	47.7	77.25	47.7	
Jan. '36	0.57	24.7	0.95	16.80	30.0	4.04	44.0	252.00	33.5	112.50	25.5	1516.50	48.0	24.75	56.2	20.25	50.0	106.25	24.3	51.75	100.0	60.50	37.4	60.50	37.4	
Feb. "	0.61	26.4	0.925	17.375	31.0	3.375	36.8	256.25	34.1	116.75	26.5	1493.50	47.1	24.75	56.2	20.25	50.0	111.00	25.4	51.75	100.0	60.25	37.2	60.25	37.2	
Mrt. "	0.46	19.9	1.04	17.70	31.6	2.69	29.3	261.75	34.8	120.75	27.3	1544.25	48.7	24.75	56.2	20.25	50.0	116.75	26.7	51.75	100.0	59.50	36.8	59.50	36.8	
Apr. "	0.44	19.0	1.025	16.825	30.0	2.49	27.1	269.50	35.9	117.25	26.6	1522.75	48.1	24.75	56.2	20.25	50.0	110.75	25.3	51.75	100.0	61.00	37.7	61.00	37.7	
Mei "	0.47	20.3	0.99	18.75	33.5	2.52	27.5	270.25	36.0	114.75	26.0	1495.50	47.2	25.00	56.8	20.25	50.0	108.00	24.7	51.75	100.0	62.25	38.5	62.25	38.5	
Juni "	0.57	24.7	0.89	20.20	36.1	2.69	29.3	268.50	35.8	110.50	25.1	1358.25	42.9	25.00	56.8	20.25	50.0	105.50	24.1	51.75	100.0	60.75	37.5	60.75	37.5	
Juli "	0.60	26.0	0.815	19.35	34.9	2.91	31.7	275.25	36.6	117.75	26.7	1382.00	43.6	27.00	61.0	20.25	50.0	101.00	23.1	51.75	100.0	60.50	37.4	60.50	37.4	
Aug. "	0.62	26.8	0.80	17.875	31.6	3.31	36.1	282.50	37.6	123.75	28.1	1358.75	42.9	27.00	61.0	20.25	50.0	101.00	23.1	51.75	100.0	59.75	37.0	59.75	37.0	
Sept. "	0.58	25.1	0.79	16.25	29.0	3.63	39.5	289.75	38.6	134.50	30.5	1459.00	46.0	27.25	61.6	20.25	50.0	104.25	23.8	51.75	100.0	60.75	37.5	60.75	37.5	
Oct. "	0.63	27.3	0.775	17.55	31.3	4.85	52.8	378.75	49.9	169.00	38.3	1847.75	58.3	33.50	75.7	27.75	68.5	135.00	30.8	65.25	126.0	75.75	46.8	75.75	46.8	
Nov. "	0.70	30.3	0.78	16.075	28.7	5.15	56.1	397.75	53.0	196.25	44.5	2079.75	65.6	33.75	76.3	29.25	72.2	149.00	34.0	64.50	124.6	79.50	49.1	79.50	49.1	
Dec. "	0.65	28.1	0.825	15.75	28.1	4.365	47.5	415.00	55.3	234.00	55.1	2076.00	65.5	36.50	82.5	32.75	80.9	162.50	37.1	63.75	123.2	79.75	49.2	79.75	49.2	
28 "	0.625	26.8	0.85	17.-5	30.4	4.00	43.6	437.25	58.2	253.00	57.4	2094.75	66.1	36.25	81.9	32.50	80.2	170.50	38.9	63.50	122.7	79.50	49.1	79.50	49.1	
4 Jan. '37			0.85		3.75	40.8	443.75	59.1	243.25	55.2	2071.00	65.4	36.25	81.9	32.50	80.2	180.50	41.2	63.50	122.7	79.50	49.1	79.50	49.1	79.50	49.1

26 Sept. 1932 79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1936 80 kg. La Plata; van 6 Juli 1936 tot 30 Nov. 1936 Manitoba. 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 2 Oct. 1933 No. 2 Canada. \*) Tot Jan. 1928 Malting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot Van 7 Oct. '35—18 Mei '36 62/63 kg Z.-Russische. \*) 31 Dec. \*) 30 Dec.

VAN GROOTHANDELSPRIJZEN.

	BOUWMATERIELEN						KOLONIALE PRODUCTEN										INDEXCIJFER			
	VURENHOUT basis 7" f.o.b. Zweden/Finland per standaard van 4.672 M³.		STEENEN binnenmuur per 1000 stuks		buitenmuur per 1000 stuks		CACAO G.F. Accra per 50 kg c.i.f. Nederland		COPRA Ned.-Ind. f. m. s. per 100 kg Amsterdam		KOFFIE Robusta Locoprijzen Rotterdam per 1/2 kg.		RUBBER Standaard Ribbed Smoked Sheets loco Londen per lb.		SUIKER Witte kristal-suiker loco R'dam/A'dam per 100 kg.		THEE Af. N.-I. theev. A'dam gem. pr. Java- en Sumatrathee p. 1/2 kg.		Grondstoffen	Indische uitvoer-producten
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	cts.	%	100.0	100.0
1925	159.75	100.0	15.50	100.0	19.-	100.0	25.71	100.0	35.875	100.0	61.375	100.0	1.80	100.0	18.75	100.0				

### NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 4 Januari 1937.

Activa.			
Binnenl. Wis-	Hfdbk. f	15.492.147,64	
sels, Prom.	Bijbnk. „	236.596,40	
enz. in disc.	Ag.sch. „	1.836.412,54	f 17.565.156,58
Papier o. h. Buitenl. in disconto	.....	.....	.....
Idem eigen portef.	f	2.274.000,—	.....
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel.	.....	.....	2.274.000,—
Beleeningen	Hfdbk. f	257.855.791,98 <sup>1)</sup>	
incl. vrsch.	Bijbnk. „	6.817.589,34	
in rek.-crt.	Ag.sch. „	32.796.770,15	
op onderp.	f	297.470.151,47	
Op Effecten	.....	f 292.497.332,14 <sup>1)</sup>	
Op Goederen en Spec.	.....	4.972.819,33	297.470.151,47 <sup>1)</sup>
Voorschotten a. h. Rijk	.....	.....	.....
Munt, Goud	f	124.107.080,—	
Muntmat., Goud	.....	595.450.120,23	
	f	719.557.200,23	
Munt, Zilver, enz.	.....	17.662.919,14	
Muntmat., Zilver	.....	.....	737.220.119,37 <sup>1)</sup>
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfond's	.....	39.597.744,13	
Gebouwen en Meub. der Bank	.....	4.600.000,—	
Diverse rekeningen	.....	6.008.091,03	
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221)	.....	11.958.329,12	
	f	1.116.693.591,70	
<b>Passiva.</b>			
Kapitaal	f	20.000.000,—	
Reservefond's	.....	3.105.769,04	
Bijzondere reserve	.....	6.300.000,—	
Pensioenfond's	.....	10.261.608,14	
Bankbiljetten in omloop	.....	818.784.105,—	
Bankassignatiën in omloop	.....	70.861,91	
Rek.-Cour.	Het Rijk f	85.312.954,49	
saldo's:	Anderen „	169.694.767,67	255.007.722,16
Diverse rekeningen	.....	3.163.525,45	
	f	1.116.693.591,70	
Beschikbaar metaalsaldo	.....	308.610.830,99	
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	.....	771.527.077,—	
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	.....	.....	

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)..... f 68.518.450,—  
2) Waarvan in het buitenland..... f 35.087.959,—

#### Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek-kings-perc.
	Munt	Muntmat.				
4 Jan. '37	124107	595.450	818.784	255.078	308.611	68,5
28 Dec. '36	124107	595.450	792.385	310.127	297.594	67
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen <sup>1)</sup>
4 Jan. 1937	17.565	—	297.470	2.274	6.008
28 Dec. 1936	23.221	—	320.162	2.274	5.640
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

### JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. metaal-saldo
2 Jan. '37 <sup>2)</sup>	105.920		166.900	40.380	23.008
26 Dec. '36 <sup>2)</sup>	106.050		162.370	34.240	27.406
5 Dec. 1936	88.565	18.223	163.231	28.454	30.114
28 Nov. 1936	88.565	17.680	159.885	25.841	31.955
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.834	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen <sup>1)</sup>	Dek-kings-percentage
2 Jan. '37 <sup>2)</sup>	1.970	71.420		40.840	51
26 Dec. '36 <sup>2)</sup>	1.930	71.680		29.670	54
5 Dec. 1936	2.146	10.369	54.351	21.584	56
28 Nov. 1936	2.641	10.241	53.470	15.919	57
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.

### BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
30 Dec. 1936	314.212	467.406	46.254	17.467	21.157
23 „ 1936	314.278	474.116	39.545	6.448	20.966
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. <sup>1)</sup>
			Bankers	Other Accounts		
30 Dec. '36	134.481	12.135	150.580	39.191	46.806	23,1
23 „ '36	83.121	21.734	72.220	38.768	40.163	30,2
22 Juli '14	11.005	14.736		42.185	29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

### BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wis-sels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
23 Dec. '36	60.359	559	6	10.338	1.452	5.164	3.200
18 „ '36	60.359	569	4	9.720	1.452	5.445	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541		8	769

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen <sup>1)</sup>	Circulatie	Regk. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Parti-culieren
23 Dec. '36	5.640	2.701	87.306	107	1.966	12.441
18 „ '36	5.640	2.398	86.598	111	1.967	11.225
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Sluitpost activa.

### DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. (circ. banken <sup>1)</sup> )	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Beleeningen
31 Dec. 1936	66,5	26,2	5,7	5.447,6	74,4
22 „ 1936	66,4	28,2	5,5	4.777,5	55,3
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa <sup>2)</sup>	Circu-latie	Regk.-Crt.	Diverse Passiva
31 Dec. 1936	221,3	642,9	4.980,1	1.012,4	329,5
22 „ 1936	220,6	718,2	4.634,5	740,1	314,5
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

1) Onbelast. 2) W.o. Rentenbankscheine 31, 22 Dec. resp. 36, 36 mill.

### NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data	Goud	Munt en metaal	Munt en diversen	Binnen- en buitenland-sche wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfond's	Voorschot aan den Staat	Overheids-fond's	Regk. Crt.	
								Circulatie	Schatkist
30 Dec. 1936	3.728	55	1.390	68	157	40	4.540	120	769
22 „ 1936	3.736	58	1.374	72	157	40	4.469	55	904

### FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash“ <sup>2)</sup>	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certifi-caten <sup>1)</sup>		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
23 Dec. '36	8.864,6	8.851,9	199,6	8,9	3,1
16 „ '36	8.865,8	8.853,6	232,8	7,7	3,1

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. <sup>3)</sup>	Algem. Dek-kings-perc. <sup>4)</sup>
23 Dec. '36	2.430,2	4.350,5	7.013,9	130,6	79,8	—
16 „ '36	2.430,2	4.269,0	7.073,6	130,4	80,2	—

1) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59.06 cents werd gedevalueerd.

2) „Other Cash“ does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

3) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeischbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 4) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

### PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET

#### FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
16 Dec. '36	3	9.069	13.806	5.307	27.996	5.031
9 „ '36	—	8.912	13.682	5.317	27.653	5.050

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of Eng-land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de be-treffende valuta.